

Инсон хотираси азиз

Ўтганларни хотирлаб, ҳақларига дуо қилиш тирикларнинг бурчидир. Ҳадиси шарифда: “Қабристонни зиёрат қилиб туришлар, зеро унда катта ибрат бор”, дея марҳамат қилинади.

Умр ғанимат. Ибтидоси бор ҳар нарсанинг интиҳоси ҳам бор. Бугун ўтган аждодларини хотирлаб қабристонда зиёрат қилиб юрган инсон эртага ўзи хотирага айланади. Энди унинг қабри зиёрат қилинади, қилган ишлари эсланади. Саъдий Шерозийда шундай сатрлар бор:

*Йиллар ўтиб кетди тепангдан ғир-ғир,
Отанг мозорига бордингми бир дам?
Отанг хотирига қандай эзгулик
Қилдингки, ўғлингдан кутасан сен ҳам?!*

Ҳадиси шарифда таъкидланган – зиёратдан олинадиган ибрат масаласига қайтсак. Қабристон ўзига хос бир олам, мавлоно Чустий таъбирича, “индамаслар олами”. Агар зиёратчи бу олам вакиллари хусусида ўйласа... бир пайтлар улар ҳам фоний дунё ташвишлари билан яшаганлари, бировлари хотиржам, осойишта, бошқа бирлари бесабр, талвасада, бири ҳалолликни пеша қилиб, бошқаси нафси амморасига эрк бериб умр ўтказганлари... ва бу ерда энди яхши ҳам, ёмон ҳам, алдаган ҳам, алданган ҳам ёнма-ён ва айна чоқда дунё ҳаётидаги қилмишларига яраша Аллоҳнинг ажри ёки уқубатига сазовор бўлган ҳолда ётганларини теран мушоҳада эта билса, зиёрат унинг учун катта сабоқ вазифасини ўташи мумкин.

Ўтганлар хотирасини, айниқса, умрини эзгу ишларга, дин, илм-фан, эл-юрт хизмати-

га бахшида этганлар хотирасини азиз тутиш, қадрлаш, бу – биз учун аждодий мерос, диний-миллий қадриятларимиздан ҳисобланади. Юртбошимиз ташаббуси билан 9 майни “Хотира ва қадрлаш куни” деб эълон қилингани ҳамда Пойтахтимизнинг Мустақиллик аталмиш бош майдони билан бақамти ҳолда Хотира майдонининг тиклангани истиқлолнинг қутлуғ қадамларидан бири бўлди. Иккинчи жаҳон урушида олис Оврупо жанггоҳларида ҳалок бўлган минглаб ватандошларимизнинг исм-шарифи бу ердаги “Хотира китоби” саҳифаларига муҳрланди.

Ҳар йили 9 май – Хотира ва қадрлаш кунида бу ерда улкан хотира тадбири ўтказилиши, шаҳидлар руҳи покларига бағишлаб Қуръон тиловат қилиниши – уларнинг ва яна кўплаб мустақиллигимиз фидойиларининг номлари нафақат Хотира китоби саҳифаларига, балки халқимиз қалбига, ёшларимиз қалбига ўчмас бўлиб муҳрланганидан, порлоқ хотиралари эъзозланиб, қадрланаётганидан далолат беради.

Қанчадан-қанча миллатимиз гуллари бугунгидай истиқлол замонларини орзу қилиб, бу йўлда курашиб қатағонга учрадилар, шаҳид кетдилар. Биз ёш, баркамол авлодларни тарбиялар эканмиз, ана шундай Истиқлол фидойилари ҳаётини уларга ибрат қилиб кўрсатмоғимиз керак. То ёшларимиз кимларнинг авлодлари эканларини, ҳаётда кимга эргашишлари, кимлардан ибрат олишлари лозимлигини яхши билиб олишсин.

Инсон хотираси азиз. Биз қалбларимизда буюк аждодларимиз сиймосини эъзозлаб асрашимиз лозим.

Қурбонали ТУРСУНОВ,
Тошкент вилояти бош имом-хатиби

Аллоҳнинг мақтовига эриштирадиган амал

Дунё миллатларининг ҳавасини келтирадиган миллий урф-одатларимиздан бири – меҳмондўстлик халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган. Чет эллардан келган ҳар бир меҳмон бунга иқрор бўлади. Қайси юртга борсак ҳам, бу одатимизни эътироф қилишади.

Қуръони каримдаги бир оятнинг тушиш сабабини нузулини ўқиб, қалбим ифтихорга тўлди.

Аллоҳ айтади: “...ўзларида эҳтиёж бўла туриб (эҳсон қилишда бошқа муҳтожларни) ихтиёр қилурлар. Кимки ўз нафси бахиллигидан сақлана олса, бас, ана ўшалар (охиратда) нажот топувчилардир” (Ҳашр, 9).

Ушбу оятнинг тушиш сабаб ҳақида Имом Бухорий Абу Ҳурайрадан (Аллоҳ ундан рози бўлсин) қуйидаги ривоятни келтиради: Пайғамбаримиз (У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳузурларига бир киши келиб, қорни жудаям очлиги, ейишга ҳеч нарса йўқлигини айтади. Пайғамбаримиз (У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) улариди ҳам сувдан бошқа ҳеч нарса йўқ эди. Шунда Расулуллоҳ (У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) саҳобаларига юзланиб: “Ким бу одамни тўйдиради?” дедилар. Ансорийлардан бир киши: “Мен”, деди ва ҳалиги кишини уйига олиб кетди. Аёлига: “Расулуллоҳнинг меҳмонини сийлаб, қорини тўйгазайлик”, деди. Аёли: “Уйда болаларимизнинг овқатидан бошқа егулик нарса йўқ”, деди. Шундан кейин эр-хотин маслаҳатлашиб, бунинг чорасини топишди. Кеч кирганида болаларини ухлатиб қўйишди, овқатнинг борини дастурхонга қўйишди. Чирокни тузатмоқчидай бўлиб, атайин бузиб қўйишди. Меҳмон билан ўтириб, ўзларини худди овқат еяётгандай кўрсатишди. Аслида эса ҳаммасини меҳмон еб, қорини тўйгазди. Эр-хотин болалари билан ўша кеча оч ётишди. Эртасига эрталаб Расулуллоҳ (У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Аллоҳ сизлар қилган ишдан хурсанд бўлди ва сиз тўғрингизда ушбу оятни туширди”, деб юқоридаги оятни ўқиб бердилар. Имом Муслим ривоятида мезбон Абу Талҳа (Аллоҳ ундан рози бўлсин) экани айтилади.

Меҳмондўстликнинг фазилати тўғрисида келган оятлар Қуръон, ҳадиси шарифларни ўқиганимизда, эшитганимизда ота-боболаримиз бизга қанчалар савобли амални мерос қилиб қолдирганларидан хурсанд бўламиз. Шундай инсонларнинг авлодлари эканимиздан қалбимиз ифтихорга тўлади.

Файзираҳмон АЙСАКОВ,
Мирзо Улуғбек тумани “Авайхон”
жоме масжиди имом-хатиби

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳтарама УЛУҒОВА

Хаттот

Ислом Муҳаммад

Бадий муҳаррир

Элнур Ниёз ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН қизи терди.

Манзилими

100002, Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47^а-уй;
Тел: 227-34-30, 240-05-19.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: m-nashr@yandex.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2013 йил 16 апрелда рухсат берилди.
Босмахонага 2013 йил 16 апрелда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84 ¼. Адади 64.500 нусха.
2892 - сон буюртма. «Sharg» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди.
Тошкент шаҳри, Буюк Тўрон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи на-
заридан фарқ қилиши мумкин. Келтирил-
ган иқтибос ва рақамлар учун муаллиф масъ-
ул. Хат юборилганида исмлар тўлиқ, ман-
зил аниқ ёзилсин. Мақолалар кўчириб бо-
силса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

Журналимиз саҳифаларида оят ва
ҳадислар берилаётгани учун
уни ножиоз жойларга ташла-
маслигингизни сўраймиз.

ТАФСИР

ШУКР ҚИЛУВЧИЛАРДАН
БЎЛАЙЛИК 4

Одамларга шукр қилиш, уларга раҳмат айтиш, Аллоҳга шукр қилишни инкор этмайди. Балки бир инсон бошқа бир инсонга ёрдам берса, аввало, Аллоҳ таолога шукр, сўнг ўша инсонга раҳматлар айтиши зарур бўлади. Чунки Аллоҳ таоло ўша инсонни ёрдам беришга муваффақ қилиб қўйди. Инсонларга шукр ва раҳмат айтиш, жамиятда яхши амаллар кўпайишига сабаб бўлади.

САҲОБАЛАР ҲАЁТИ

БИЛОЛ ИБН РАБОҲ 8
(РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ)

Расулulloҳ (ﷺ) Мадинада илк масжидни қурдирганларидан сўнг, азон жорий этилди. Илк муаззин эса ҳазрат Билол (رضي الله عنه) бўлди. Бадр ва бошқа катта-кичик юришларда қатнашди. Расулulloҳга (ﷺ) умрларининг охиригача муаззинлик қилди. Набий (ﷺ) унинг овозини яхши кўрдилар.

МАСАЛА

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ... 14

Намоз ўқиётган одам иложи борича эсноқни қайтаришга ҳаракат қилиши керак. Бунга кучи етмаса, қўлини ёки енг билан оғзини ёпиши керак (“Табйин”). Бундай ҳолатда оғзини ёпмаслик макруҳдир (“Хизонатул фиқҳ”). Оғзини қўлнинг терси билан ёпилади (“Баҳрур роиқ”).

ХАБАРЛАР

МАДРАСА ОЧИЛДИ 20

Тюмен вилояти Сургут шаҳридаги марказий жоме масжиди қошида мадраса ташкил қилинди. Унда исломий билимлар ва араб тили ўргатилади. Дарсларни Россия Ислон университети битирувчилари ўтишади. Дарслар тугагач, хоҳловчилар учун махсус ўқув курслари ҳам ташкил қилинган.

МУНДАРИЖА

Бугуннинг гапи

Қурбонали ТУРСУНОВ

Инсон хотираси азиз 1

Таянч нуқта

Файзирахмон АЙСАКОВ

Аллоҳнинг мақтовига

эриштирадиган амал 2

Идоранинг 70 йиллиги

Ёнимда яхшилар кўп бўлган 6

Илм масканларида

Умиджон ХЎЖАЕВ

“Баркамол авлод – 2013” спорт

мусобақалари 7

Обод турмуш йили

Қуёш инсонга ёрдамчи 10

Идора ҳаёти

Баённома имзоланди 11

Ҳадис шарҳи

Бешиқда гапирганлар қиссаси 12

Ўлкамизни ўрганамиз

Зиёвуддин ЖЎРАЕВ

Ҳусайн ибн Жаъфар Баттол Ғозий

Заркандий 16

Мусулмоннинг одоби

Кўз – қалб ойнаси 17

Мазҳабимизни ўрганамиз

Имоми Аъзамнинг ахлоқлари 18

Мактубларда манзаралар

Жумагул ҚЎЧҚОРОВА

Биздан меҳр кутишади 19

Мактубларда манзаралар

Муҳаммадқуддус АБДУҲАЛИМОВ

Гуноҳ оз бўлсин десанг... 22

Болалар саҳифаси

Эркин МАЛИК

Ибрат 23

Шеърят

Мақсуда ЭРҒАШЕВА

Ҳаёт 24

Дилмурод ПАРДАЕВ

Тўртликлар 24

Мерос

Абдулла ГУЛШАНИЙ

Тополмайсан агар кезсанг жаҳонни... 25

Дарс

Саҳобалар даврида ҳадис 26

Насиҳат

Робия МУҲАММАД РИЗО қизи

Бу менга осон! Сизга-чи?! 27

Мовароуннаҳр уламолари

Шайх Абдулазиз МАНСУР

Самарқанд фақиҳлари 28

Обод турмуш йили

Нуриддин УСМОНОВ

Оилалар тинч бўлсин 29

Муносабат

Гулҳумор ТҶИЧИЕВА

Ақида тўғрилиги жамият равақидир 30

Маълумотхона

Тўпқопи музейи 32

Шукр қилувчилардан бўлайлик

“Эй имон келтирганлар! Сизларга ризқ қилиб берганимиз пок нарсалардан энглар ва Аллоҳга шукр қилинглар, агар Унга ибодат қиладиган бўлсангиз” (Бақара, 172).

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ

وَاشْكُرُوْا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ

Имом Мотуридий тафсирида айтилишича, ушбу оятдан икки хил маъно келиб чиқади:

– бандаларнинг Аллоҳ таоло берган неъматларга шукр қилиши зарурлиги;

– оятдаги “тоййибат” (طَيِّبَات) сўзи эътиборга олинса, бандаларнинг фақат Аллоҳ ҳалол қилган нарсаларни ейишлари лозим экани. Айрим адашган тоифалар вакиллари ризқнинг ҳалол ва ҳаромга бўлинишини инкор этади. Аслида шу оятдан ризқнинг ҳалол ва ҳаром бўлиши мумкинлиги кўриниб турибди. Чунки оятда “пок нарсалардан” дейилмоқда, агар “пок нарсаларни” дейилганида, ейиш мумкин бўлган барча нарсалар ҳалолга айланиб қоларди. Агар барча нарсалар ҳалол бўлганида, оятда “Биз ризқ қилиб берган нарсалардан энглар” дейилиб, “тоййибат” (пок) сўзи қўшилмасди.

Аллоҳ таоло бандаларини Ўзи ризқ қилиб берган пок нарсалардан ейиш ҳамда шукр қилишга буюрмоқда. Пок нарсалардан ейиш дуо ва ибодатнинг қабулига сабаб бўлади. Нопок нарсаларни ейиш сабаб дуо ва ибодатлар қабули тўсилади.

Абу Ҳурайрадан (Аллоҳ ундан рози бўлсин) бундай ривоят қилинади: Расулulloҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): «Эй одамлар! Аллоҳ покдир ва покдан бошқа нарсани қабул қилмайди. Аллоҳ таоло мўминларни пайғамбарларга буюрган ишига буюрди ва бундай деди: “(Пайғамбарларимизга шундай дедик:) **Эй пайғамбарлар! Пок (таом)лардан тановул қилингиз ва эзгу (иш) қилингиз! Албатта, Мен қилаётган ишларингизни билувчидирман»** (Мўминун, 51) ва яна: “Эй имон келтирганлар!

Сизларга ризқ қилиб берганимиз пок нарсалардан энглар...” деди. Сўнг узоқ сафарда бўлган, сочлари тўзиган ва чанг босган кишини зикр қилдилар, у қўлини осмонга кўтариб: “Ё Раббим, ё Раббим” дейди, ваҳоланки егани ҳаром, ичгани ҳаром, кийгани ҳаром. Қандай қилиб унинг дуоси қабул бўлсин?!” – дедилар (Имом Аҳмад).

“...ва Аллоҳга шукр қилинглар...” Инсон қийинчилик ва мусибат пайтида сабр қилади. Анадан (Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилинган ҳадисда Набий (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) бундай марҳамат қилганлар: “Имон икки қисмдан иборат: ярми сабрда, ярми шукр қилишда”. Шукр – Аллоҳнинг неъматларини эътироф этиш бўлиб, икки хил маънода қўлланилади:

1. Аллоҳ берган неъматини эътироф этиш. Бу неъматни берган Зотга мақтов ва ҳамд айтиш билан амалга ошади. Аллоҳ таоло: “**Қасамки, агар (берган неъматларимга) шукр қилсангиз, албатта, (уларни янада) зиёда қилурман...**” (Иброҳим, 7) деб марҳамат қилган. Шунга мувофиқ, бандалар Аллоҳга шукр қиладиган бўлсалар, аслида улар Аллоҳнинг лутфи билан Ундан неъматларини кўпайтириб беришини сўраётган бўладилар. Яъни, банда Аллоҳга шукр қилади, бунинг мукофоти сифатида эса, Аллоҳ таоло бандаларига неъматларини яна ҳам кўпайтириб беради.

2. Неъматларни Аллоҳ рози бўладиган йўлда ишлатиш, яъни, қулоқ, кўз ва бошқа аъзоларни ман қилинган ишлардан тийиб, ҳалол йўлларда ишлатиш.

Анасдан (^{Аллоҳ узидан рози бўлсин}) ривоят қилинган ҳадисда, Расулulloҳ (^{у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин}): “Кимнинг қалбига шукр айтиш илҳом қилинса, у неъматнинг зиёда бўлишидан тўсилиб қолмайди”, дедилар (*Имом Бухорий*). Яъни, ким неъматлар учун шукр қилса, ўша шукри туфайли неъматлари янада кўпаяди.

Ойша онамиздан (^{Аллоҳ узидан рози бўлсин}) ривоят қилинган ҳадисда Расулulloҳ (^{у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин}) бундай деганлар: “Таом еганда ҳамд айтадиган, ичимлик ичганда ҳамд айтадиган бандадан, албатта, Аллоҳ рози бўлади” (*Имом Термизи ривояти*).

Аллоҳ таоло айтади: “Мени зикр қиладиганлар муҳаббатим аҳлидир. Менга шукр қилувчиларга неъматларимни зиёда қиламан. Менга маъсият қилганларни раҳматимдан ноумид қолдирмайман. Агар тавба қилсалар, уларни яхши кўраман. Агар тавба қилмасалар, Мен уларнинг табибиман, уларни гуноҳлари ва айбларидан тозалаш учун мусибатлар билан синайман. Яхшилик Менинг ҳузуримда ўн баравар ёки ундан кўпроқдир, ёмонлик эса ўз миқдорича ва уни (истасам) кечираман. Мен бандаларимга бола-сига меҳрибон онадан ортиқ меҳрибондирман” (*Имом Байҳақий ва Ҳоким ривояти*).

Нўъмон ибн Баширдан (^{Аллоҳ узидан рози бўлсин}) ривоят қилинади: Набий (^{у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин}) дедилар: “Ким оз нарсага шукр қилмаса, кўп нарсага ҳам шукр қилмайди. Ким одамларга шукр (раҳмат) айтмаса, Аллоҳ таолога ҳам шукр қилмайди. Аллоҳнинг неъматлари ҳақида гапириш шукрдир. Шукрни тарк қилиш онқўрликдир, кўпчилик билан бўлиш (Аллоҳнинг) раҳматидир, (жамоатдан) ажралиш азобдир” (*Имом Аҳмад ривояти*).

Одамларга шукр қилиш, уларга раҳмат айтиш, Аллоҳга шукр қилишни инкор этмайди. Балки бир инсон бошқа бир инсонга ёрдам берса, аввало, Аллоҳ таолога шукр, сўнг ўша инсонга раҳматлар айтиши зарур бўлади. Чунки Аллоҳ таоло ўша инсонни ёрдам беришга муваффақ қилиб қўйди. Инсонларга шукр ва раҳмат айтиш, жамиятда яхши амаллар кўпайишига сабаб бўлади.

“...Унга ибодат қиладиган бўлсангиз”. Яъни, агар Аллоҳ таолонинг амрларига бўйсунадиган бўлсангиз, У сизларга ейишни ҳалол қилиб бер-

ган пок нарсалардан енг, нопок нарсалардан сақланинг. Аллоҳ берган дин, пайғамбар, Қуръони карим ва бошқа неъматлар учун шукр қилинг.

Ояти каримадан қуйидаги хулосалар келиб чиқади:

- мўминлар ҳалол қилинган нарсалардан ейишлари мумкин. Бунда касб ҳам ҳалол бўлиши шарт;
- Аллоҳ таолонинг беҳисоб неъматлари учун мўминлар унга шукр қилишлари вожиб;
- ибодатдаги ихлос ҳақиқий мўминларнинг сифатидандир;
- Аллоҳ таоло нопок нарсаларни ҳаром қилган.

Аллоҳ берган неъматлар – фарзанд, мол-дунё, соғлик, тинчлик-хотиржамлик каби нарсалар бўлиши мумкин. Ҳозир шукр борасида, фақат берилган неъмат учун шукр айтиш тушуниладиган бўлиб қолган. Бу ҳам тўғри, лекин аслида шукр бу билан чекланмайди. Неъматларни ҳалол йўл билан топиб, яхшилик йўлида сарфлаш ҳақиқий шукр қилиш бўлади.

Абу Мансур Мотуридий, Ибн Касир
ва Табарий тафсири асосида
Бадриддин САДРИДДИН Ўғли
тайёрлади.

Ёнимда яхшилар кўп бўлган

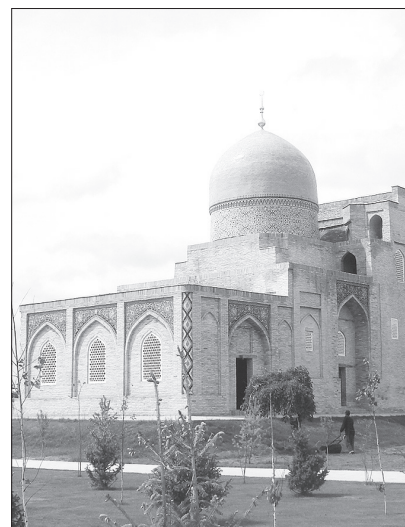
Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари Абдураззоқ Юнусов билан суҳбат

– Домла, насиб этса, бу йил Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг 70 йиллиги нишонланади. Бу даргоҳда узоқ йиллар ишлаган инсон сифатида хотираларингиздан айтиб берсангиз...

– Умр оқар дарё экан. Иш бошлаганимдан бери қирқ йилдан ортиқ вақт ўтибди. Аммо идорага ҳар куни худди илк бор кириб келаётгандек ҳаяжон билан қадам қўяман. Чунки бу жойда улуғ устозлар – Исмоил Махдум Сотти Охунд ўғли, шайх Юсуфхон Шокиров, шайх Абдулғани Абдуллаев, Салоҳиддин Муҳитдинов каби инсонлар ишлаган. Энг катта ютуғим ҳар доим ёнимда яхши инсонлар кўп бўлганидир. Ҳозир ҳам шундай. Яхшиларга ёндаштиргани учун Яратганга минг-минг шукр айтаман. Мен ўзим ҳақимда эмас, кўпроқ устозларим ҳақида гапирсам, девдим. Бугунги кунлар қадрига етишимиз учун ўтган даврларни эслаш фойдалидир.

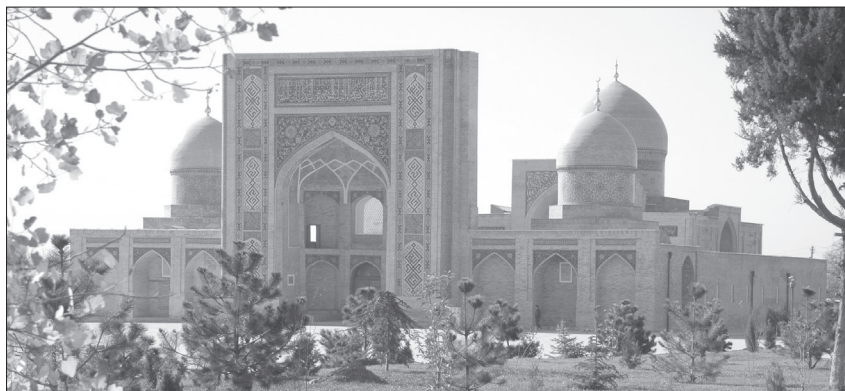
1970 йили диний идорага ишга ўтдим. Устоз Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохон ҳазратлари Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси раиси эдилар. Ўша йиллари собиқ совет ҳукуматининг динга нисбатан муносабати бир оз юмшади. Бунинг орқасида ғоявий мақсадлар бор эди. Муфтий Зиёуддинхон берилган озгина имкониятдан унумли фойдаланиб қолишга уриндилар.

Тошкент шаҳрида Исломолий маъҳадининг (Имом Бухорий номидаги Исломинституту) очилиши ҳам ўша йилларга тўғри келди. Яна, Диний бошқарма ҳузурида халқаро алоқалар бўлимини ташкил этишга, тўрт тилда «Совет Шарқи мусулмонлари» (ҳозирги «Ҳидоят») номли журнал чоп этишга, Қуръони карим ва Имом Бухорийнинг «Ал-адаб ал-муфрад», «Ал-Жомеъ ас-саҳиҳ» ва бир қанча асарларини араб тилида нашр қилишга, юртимиздан бир неча кишини ҳажга

юборишга, шунингдек, бир қанча илмий-амалий халқаро анжуманлар ўтказишга эришилди. Муфтий ҳазратларининг саъй-ҳаракатлари билан хорижий мамлакатлардаги бутун Исломоламига машҳур дорилфунунларига юртимиздан талабалар бориб, таҳсил ола бошлашди. Буларнинг бари айтишга осон. У вақтларда дин хизматида бўлиш бир қўлда чўғни тутиб туриш билан баробар эди.

Устоз Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохон ҳазратлари жасоратли инсон эдилар. Хушфеъллиги, чиройли одоби, ташкилотчилиги, талабаларга меҳрибонлиги ва бошқа қатор фазилатлари билан биз шогирдларига ибрат эдилар. Ҳозирги кунда нафақат юртимизда, балки Русия, Озарбойжон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Туркменистон каби мамлакатларда хизмат қилаётган дин

арбобларининг кўпи у зотнинг шогирдларидир.

Мен ҳам Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохон ҳазратлари билан сал кам ўн уч йил бирга ишладим. У зотнинг панд-насиҳатлари ҳамон қулоғим остида: “Ҳар қандай ҳолатда ҳам ҳақиқатни айтинг”, “Бировга ваъда берсангиз, албатта, устидан чиқинг”, “Ҳеч қачон бекор ўтириб, вақтингизни ўтказманг, газет-журнал ўқинг, китоб мурола қилинг, ҳеч бўлмаса, радио тингланг”, “Ишга вақтида келинг, ҳеч кимни куттириб, музтар қилманг”.

Илк бор идорага ишга келганимда мени очиқ юз билан кутиб олган эдилар. У кишининг ҳузурларига қандай одам бир иш ёки савол билан келмасин, маслалҳатларини, жавобларини олиб, мамнун ҳолда чиқиб кетарди.

Мана, оз бўлса-да, ўтмишни, устозларни хотирлаб ўтдик. У кунларни бугунимизга таққослаб кўрилса, истиқлол қанчалар тенгсиз неъмат экани яққол сезилади. Тарих эслаш билан кифоя қилинмайди, балки бугунга қиёслаб, хулоса чиқаришимиз керак. Шунда Аллоҳ таоло бизга берган неъматлар қадрига етамиз, юракдан шукр айтамыз.

* * *

Идора тарихи, устозлар ҳақидаги хотираларни кичик бир суҳбатга сиғдириш имкони йўқ. Журнал саҳифаларида фидойи устозларимиз ҳақида мақолалар, суҳбатлар бериб берамиз, иншааллоҳ...

Муҳаммад СИДДИҚ
ёзиб олди.

Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) **бундай марҳамат қиладилар: “Кучли мўмин Аллоҳ таолога кучсиз мўминдан севимлироқ ва яхшироқдир. Лекин иккисида ҳам яхшилик бор” (Имом Муслим, Ибн Можа). Динимиз мўминнинг нафақат имони гўзал, балки танаси бақувват ва соғлом бўлишини ҳам талаб этади.**

“Баркамол авлод – 2013” спорт мусобақалари

19–20 март кунлари Ўзбекистон мусулмонлари идораси тасарруфидаги таълим муассасалари талабалари ўртасида “Баркамол авлод – 2013” спорт мусобақалари якуний босқичи Мир Араб Ислом ўрта махсус билим юртида ўтказилди.

Талабалар шахмат, стол тенниси, тош кўтариш, кураш мусобақаларида куч синашишди. Мусобақаларни Ўзбекистон мусулмонлари идораси таълим ва кадрлар тайёрлаш бўлими мудири Жалолоддин Нуриддинов табрик сўзи билан очди. Мусобақада рақиблар куръа ташлаб аниқланди.

Шахмат бўйича 1-ўринни Абдурахмон Атауллаев (Мир Араб), 2-ўринни Жонибек Норбўтаев (“Хожа Бухорий”), 3-ўринни Акмал Жалгашев (“Фахриддин Розий”) эгаллади.

Тош кўтариш спорт тури бўйича 1-ўринни Шавкатжон Чўянов (“Саййид Мухйиддин махдум”), 2-ўринни Исомиддин Шайнизов (“Мулла Қирғиз”), 3-ўринни Мухиддин Жўраев (Кўкалдош) олди.

Стол тенниси спорти тури бўйича 1-ўринни Ғуломжон Холбоев (“Саййид Мухйиддин махдум”), 2-ўринни Ихтиёр Абдурахмонов (Тошкент Ислом институти), 3-ўринни Ажиниёз Жиёмуратов (“Муҳаммад ал-Беруний”) эгаллади.

Кураш спорт тури бўйича 1-ўринни Яхё Очилов (“Фахриддин Розий”), 2-ўринни Сухроб Саидов (Мир Араб), 3-ўринни Абдулазиз Аҳмаджонов (“Саййид Мухйиддин махдум”) олди.

Умумий натижаларга кўра, 1-ўринни “Саййид Мухйиддин махдум”, 2-ўринни Мир Араб, 3-ўринни “Фахриддин Розий” Ислом ўрта махсус билим юрти талабалари олишди.

Ғолибларга қимматбаҳо совринлар ва эсдалик совғалари топширилди.

Умиджон ХЎЖАЕВ,
таълим ва кадрлар тайёрлаш
бўлими мутахассиси

Билол ибн Рабоҳ

(розияллоҳу анҳу)

Тўлиқ исми: Билол ибн Рабоҳа Таймий ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин).
Куяси: Абу Абдуллоҳ. Бошқа бир ривоятда: Абу Абдурахмон. Исломни биринчи қабул қилганлардан. Азобга бардош қилиб, “Аҳад, Аҳад” деб туриши билан шухрат қозонди. Овози ёқимли бўлган. Ислому келиб, азон жорий бўлгач, Расулulloҳ ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) уни муаззин этиб тайинлаганлар.

Ҳижратдан тахминан 43–44 йил олдин туғилди. Отаси Рабоҳа, онаси Ҳамомадир. Ҳазрат Билолнинг ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) оиласи Қурайш бошлиқларидан Умайя ибн Халафнинг қўл остида эди.

Сифати: Ҳазрат Билол ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) қора танлик, озғин, калта бўйли, қалин сочли киши бўлган. Ўзи ҳақидаги мақтов сўзларни эшитишни ёқтирмасди. Бундай пайтда бошини эгиб, ерга қарар ва йиғлаб бундай дерди: “Мен бир хабашман. Кеча қул эдим”.

Кунлардан бирида ўзи ва укаси учун опасингилларга совчи бўлди ва: “Мен Билолман. Бу эса укам. Икки хабашиймиз. Заллатда эдик, Аллоҳ тўғри йўлга бошлади. Қул эдик, Аллоҳ бизни озод қилди. Агар бизга қизингизни берсангиз, Аллоҳга ҳамд бўлсин. Бермасангиз, Аллоҳ улуғдир”, деб айтди.

Расулulloҳ ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) дедилар: «Жаннатга кирдим. Ёнгинамда оёқ товушини эшитдим. Шунда мен: “Эй Жаброил, бу кимнинг оёқ товуши?” деб сўрадим. Жаброил ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Билол ёнингизда юрибди”, деб жавоб берди. Кейин Расулulloҳ ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Эй Билол,

Ислому қилган энг яхши амалинг қайси?” деб сўрадилар. Ҳазрат Билол ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) жавоб берди: “Қачон таҳорат олсам, албатта, ортидан намоз ўқийман» *(Ибн Асокир)*.

Пайғамбаримиз ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) айтадилар: Мендан олдин ўтган ҳар бир Набийга еттита хос киши берилди. Менга эса ўн тўртта, улар: “Абу Бакр, Умар, Али, Ҳамза, Жаъфар, Ҳасан ва Ҳусайн, Миқдод, Ҳузайфа, Салмон, Аммор, Билол, ибн Масъуд ва Мусъаб ибн Умайр” дедилар ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) *(Имом Термизий, Ҳоким)*.

Ҳазрат Билолга ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) одамлар уни ҳазрат Абу Бакрдан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) устун қўяётганларининг хабари келди. Шунда у: “Қандай қилиб мени Абу Бакрдан устун қўясиз. Ахир мен унинг яхшиликларидан бир яхшилиқман, холос”, деди.

Анас ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) айтади: «Набий ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Жаннат уч кишига муштоқ. Улар: Али, Аммор ҳамда Билол”, дедилар» *(Имом Термизий)*.

Ҳадис ривоят қилиши: Ҳазрат Билол ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) Расулulloҳдан ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳадис ривоят қилган. У кишидан: Абу Бакр, Умар, Усома ибн Зайд, Каъб ибн Ужра, Абу Зиёд, Ибн Умар, Баро ибн Озиб, Сунабиҳий, Абу Усмон Наҳдий, Абу Идрис Ҳавлоний, Абу Абдурахмон ибн Абу Лайло, Торик ибн Шиҳоб ва бошқалар ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилишди.

Маккада: Аллоҳ таоло Маккани нубувват нури билан ёритиб, Пайғамбаримиз Муҳаммад ^(у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) орқали инсониятни тавҳидга чақиргач, ҳазрат Билол ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) бу йўлда пешқадамлардан бўлди. Ундан олдин Ҳадича онамиз, Абу Бакр,

Али, Аммор ибн Ёсир, унинг онаси Сумайя, Суҳайб Румий ва Микдод ибн Асвадлар имон келтиришган эди.

Мушриклар зулмидан энг кўп азият чеккан саҳоба ҳам ҳазрат Билолди (Аллоҳ ундан рози бўлсин). Абу Бакр, Али ва бошқа саҳобаларнинг ҳимоячилари – яқинлари бор эди, аммо мусулмон қуллар сабрдан ва Аллоҳга илтижодан бўлак йўл тополмасдилар. Мушриклар одамларни қўрқитиш учун қулларни қаттиқ азоблашарди. Шунча азоб етмаганидай, Қурайш катталари янги-янги жазо усулларини қўллашарди. Қуёш кўтарилиб, саҳро қумлари чўғга айланган бир пайтда ҳимоясиз бечораларга темир зирх кийгизишар, қуёшнинг оловли тиғлари остида азоблаб, эски динларига қайтишга буюришарди. Бундай қаттиқ қийноққа чидолмаганлар хожалари айтганини қилишга мажбур бўлишарди. Ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) эса барига чидади.

Жазирама кунларнинг бирида Умайя ва унинг ҳамтовоқлари ҳазрат Билолни (Аллоҳ ундан рози бўлсин) қайноқ қумга ётқизиб, устига катта ҳарсанг тош қўйишди ва Исломдан қайтишга мажбурлашди. Ҳазрат Билолнинг (Аллоҳ ундан рози бўлсин) тилида фақат: “Аҳад... Аҳад...” сўзи бўлди. Бундан ғазабланган мушриклар унинг устига бошқа тошларни ҳам уя бошлашди. Шунда ҳам ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин): “Аҳад... Аҳад...” дейишдан тўхтамади. Баъзида у зотни уловга бойлаб, Макка кўчаларида судрашарди.

Мана шундай азобли кунларнинг бирида Абу Бакр Сиддиқ (Аллоҳ ундан рози бўлсин) Умайя ибн Халафга Билолни сотиб олишини таклиф қилди. Умайя ҳазрат Абу Бакрга (Аллоҳ ундан рози бўлсин) сотиб олмаслиги учун юқори нарх айтди. Лекин ҳазрат Абу Бакр (Аллоҳ ундан рози бўлсин) айtilган баҳога эътирозсиз рози бўлди – Билолни (Аллоҳ ундан рози бўлсин) тўқсон тилла эвазига сотиб олди. Шунда Умайя: «Агар олишдан бош тортганинда бир уқияга бўлса ҳам сотардим,» деди. Ҳазрат Абу Бакр (Аллоҳ ундан рози бўлсин) унга: “Юз тиллога сотсанг ҳам олардим», деб жавоб берди.

Мадинада: Ҳазрат Билол Мадинага кўчди. У ерда ҳамма вақт – кеча-кундуз, намозда ҳам, ғазотда ҳам Пайғамбаримизнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ёнларида бўлди, сояларидан ҳам яқинроқ кишига айланди.

Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) Мадинада илк масжидни қурдирганларидан сўнг, азон жорий этилди. Илк муаззин эса ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) бўлди. Бадр ва бошқа катта-кичик юришларда қатнашди. Расулуллоҳга (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) умрларининг охиригача муаззинлик қилди. Набий (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) унинг овозини яхши кўрдилар.

* * *

Шомда: Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) дафн этилганларидан сўнг, намоз вақти киргач, ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) азон чақирди ва “Ашҳаду анна Муҳаммадан расулуллоҳ”, деганида кўзларидан ёш оқди, овози томоғига тиқилди. Бу ҳолни кўрган мусулмонлар ҳам ўзларини йиғидан тўхтата олишмади. Ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) уч кун азон айтди ва ҳар гал: “Ашҳаду анна Муҳаммадан расулуллоҳ”, деганида йиғлайверди, бошқаларни ҳам йиғлатди. Шундан сўнг Абу Бакрга (Аллоҳ ундан рози бўлсин) мурожаат қилиб, Шомга кетиш учун изн сўради. Мадинада Расулуллоҳсиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) яшолмаган ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) Дамашққа йўл олди. Азон айтмай қўйди.

Орадан бир муддат ўтгач, ҳазрат Умар (Аллоҳ ундан рози бўлсин) Шомга келиб, ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) билан учрашди. Шу муносабат билан ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) яна азон айтди. Қалбни жунбишга келтирадиган нолали овоздан ҳазрат Умар (Аллоҳ ундан рози бўлсин) ва саҳобалар йиғлаб юборишди. Азон асносида Мадинаи Мунавварада Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) билан бирга кечган осуда ҳаётга қайтгандай бўлишди.

* * *

Вафоти: Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) Шомга кетгач, Мадинага қайтмади. Бир куни Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) тушига кириб: “Эй Билол, мени соғинмадингми? Мени кўргани келмайсанми?” дедилар. Ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) тун бўйи йиғлади ва тонг-саҳар йўлга чикди. Мадинада Пайғамбаримизнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) қабрларини зиёрат қилгач яна Шомга қайтди ва умрининг охиригача ўша ерда яшади.

Ҳазрат Билол (Аллоҳ ундан рози бўлсин) ҳижратнинг йигирманчи йили Шомда ўзи истаганидек Аллоҳ йўлида посбонлик қилиб, вафот этди. Дамашқда дафн қилинди. Қабри ўша ерда.

ТИИ талабаси
Шаҳло БИЛОЛИДДИН ҚИЗИ
тайёрлади.

Шу йил 1 март куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Муқобил энергия манбаларини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” фармони эълон қилинди.

Қуёш инсонга ёрдамчи

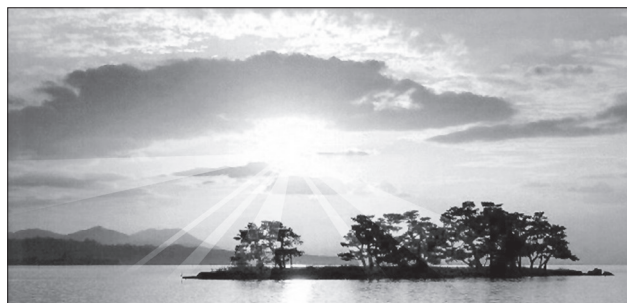
Фармонда қайд этилишича, Ўзбекистонда қайта тикланувчи қувват манбалари, хусусан, қуёш энергиясидан фойдаланиш бўйича илмий-амалий тадқиқотлар борасида салмоқли тажриба тўпланган. Фанлар Академиясининг Марказий Осиёда ўхшаши йўқ “Физика – Қуёш” илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси мутахассислари эришган натижалар жаҳон миқёсида эътироф этилган. Тадқиқотлар натижалари иқтисодиётнинг турли соҳаларида қўлланилмоқда. Ўн йилдан бугун республикада қуёш қуввати билан ишловчи иситиш қурилмалари, тизимлари тайёрланиб, улардан тажриба тариқасида фойдаланиляпти. Тошкент шаҳрида, Самарқанд вилояти ва бошқа минтақаларда уй-жойлар ва ижтимоий биноларни иссиқ сув билан таъминлаш учун махсус қурилмалар ўрнатилган. Олий ўқув юртлари, касб-хунар коллежларида соҳа учун малакали кадрлар тайёрланмоқда.

Энг муҳими, мамлакатимиз муқобил энергетика соҳасида улкан салоҳиятга эгадир. Йилнинг 270–300 куни қуёшли бўлади. Мамлакатда қуёш энергиясидан самарали фойдаланишнинг ўзи 179 миллион тонна нефт сарфига тенг қувват олиш имконини беради.

Шу боис фармонда “Физика – Қуёш” илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси негизида Осиё тараққиёт банки ва бошқа халқаро молия муассасалари иштирокида Халқаро қуёш энергияси институтини ташкил этиш, “Навоий” эркин санат иқтисодий ҳудудида хитойлик мутахассислар билан ҳамкорликда 100 МВт қувватли фотоэлектр ускуналари ишлаб чиқарувчи қўшма корхонани ишга тушириш, шунингдек, Самарқанд вилоятида 100 МВт қувватга эга фотоэлектр станциясини қуриш юзасидан таклифлар маъқулланди ва тегишли ташкилотларга муҳим кўрсатмалар берилди.

Ўзбекистон Фанлар Академиясида шу йил 14 март куни бўлган илмий-амалий анжуманда мутахассис олимлар мамлакатимиз қуёшдан қувват олишнинг улкан захирасига эга эканини, унинг техникавий салоҳияти бошқа барча манбалардан жорий истеъмол учун олинадиган қувват ҳажмидан уч баравар кўплигини таъкидлашди. Шунингдек, анжуман иштирокчилари айтишича, ҳозир мамлакатимизда иссиқлик ва иссиқ сув таъминотида янги ускуналарни, фотоэлектр ва термодинамикавий ўзгарткичларни яратиш, ашёларга мураккаб тизимли ишлов беришда қуёш энергиясидан фойдаланиш бўйича тадқиқотлар, тажриба ишлари жадал олиб бориляпти, шу мақсадда қатор корхоналар ишга туширилди. Жумладан, Навоий вилоятидаги “UzKor Silicon” қўшма корхонасида қуёш элементлари ва ярим ўтказгичли электрон қурилмалар тайёрлашда асос бўлиб хизмат қилувчи техник кремний ишлаб чиқариш бўйича йирик молиявий лойиҳани амалга оширишга киришилган. Бу лойиҳа келажакда қуёшдан қувват олувчи махсус ускуналарни юқори технология асосида арзон нарҳда ишлаб чиқариш, муқобил қувват

манбаларидан турмушда кенг фойдаланиш имконини беради. Вилютнинг бир неча туманларидаги турли ижтимоий муассасаларга сўнгги уч йил ичида ўндан ортиқ муқобил қувват ускуналари ўрнатилди. Жумладан, Томди тумани “Бирлик” ширкат хўжалигининг Жанаталап овулида, Нурота туманидаги Чуя қишлоқ врачлик пунктида, Қизилтепа тумани марказий шифохонасида, Нурота туман тиббиёт бирлашмасида, айрим мактабларда қуёш батареялари ишлай бошлаганига анча бўлди. Уларнинг қувват тўплаш самарадорлиги 100 дан 300 киловатгача. Қувватига қараб нархлари ҳам 3 миллиондан 30 миллион сўмгача боради. Бундай ускуналар ҳар қандай об-ҳавода ҳам қўшимча қувват тўплаш имконига эга. Мисол учун, 100 киловатли қуёш батареяси олти-еттита хонани бемалол ёритиши, телевизор, радио учун ҳам қувват етказиб бериши мумкин.

Шу пайтгача қуёшдан қувват тўпловчи ускуналар учун бутловчи қисмлар четдан келтирилгани боис уларнинг нархи қиммат, ишлаб чиқариш чекланган эди. Эндиликда Навоий шаҳрида кремний заводи ишга туширилиши туфайли бу муаммо ҳам ечимини топади.

Юртбошимизнинг ушбу фармонида муқобил манбалардан қувват ишлаб чиқарувчилар ва фойдаланувчиларни рағбатлантириш, уларга солиқ ва божхона имтиёзлари бериш, Тошкент шаҳрида молия муассасалари, етакчи мутахассислар, хорижий тадқиқот ва саноат ширкатлари иштирокида халқаро анжуман ўтказиш, шунингдек, “Муқобил энергия манбалари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини ишлаб чиқиш юзасидан ҳам тегишли кўрсатмалар берилган.

Абдул ЖАЛИЛ ХЎЖАМ
тайёрлади.

Баённома ИМЗОЛАНДИ

Шу йил 25 март – 1 апрел кунлари Дин ишлари бўйича қўмита раиси Ортиқбек Юсупов, Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов ва идора фатво бўлими мудирлари Абдулҳамид Турсунов Саудия Арабистони Подшоҳлигининг Ҳаж вазирилик тақлифига биноан шу давлатда хизмат сифарида бўлишди.

Сафарнинг илк куни вакилларимиз Жидда шаҳрида жойлашган Бирлашган вакилликлар уюшмаси раиси вазифасини бажарувчи Аҳмад Бахш бошлиқ ҳайъат аъзолари билан, сўнг Туркия, Оврупа, Америка ва Австралия ҳожиларига хизмат кўрсатувчи миллий муассаса ҳайъати аъзолари, иккинчи ва учинчи кунлари Саудия Арабистони Подшоҳлигининг Ҳаж вазири Бандар ибн Муҳаммад Ҳажжар билан учрашишди. Суҳбар чоғи юртимиз ҳаж ишчи гуруҳи билан муассаса ўртасида ҳамкорлик алоқалари такомиллашиб бораётгани, юртдошларимизга ҳаж амалларини бажаришда қулайлик ва енгилликлар яратилаётгани, юртимиз тажрибаси бошқа давлатлар вакилларига намуна бўлаётгани таъкидланди. Саудия Арабистони Подшоҳлиги Ҳаж ишлари вазири Бандар ибн Муҳаммад Ҳажжар билан **2013 йилги ҳаж мавсумини тартибли ўтказиш бўйича шартнома баённомаси имзоланди. Вакилларимиз Маккада умрачиларимиз, Мадинада зиёратчи юртдошларимизга яратилган шартшароитлар билан танишишди.**

2013 йили Мадина шаҳрига Исломи маданияти пойтахти мақоми берилгани муносабати билан бу йилги ҳаж мавсумида Мадина мунавварада халқаро кўргазма ташкил этилажаги маълум қилинди. Кўргазмага юртимиз вакиллари ҳам тақлиф этилди.

Дин ишлари бўйича қўмита ахборот хизмати

Бешиқда гапирганлар қиссаси

Абу Хурайрадан ^(Аллоҳ ундан рози бўлсин) ривоят қилинади:

Расулуллоҳ ^(Уммага Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) марҳамат қилдилар: «Уч кишидан ташқари ҳеч ким бешиқда гапирмаган. Булар: (биринчиси) Исо ибн Марям ^(Уммага Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин), (иккинчиси) Журайжнинг соҳиби».

Журайж ўзини ибодатга бағишлаган обид банда эди. Ибодатхонани макон тутган эди. Кунларнинг бирида олдига онаси келди, у намоз ўқиётган эди. «Эй Журайж!» деб овоз берди. Журайж: «Эй Аллоҳ! Онамми, намозимми?» деди ва намозда давом этишга қарор қилди.

Онаси чақришни (ҳар сафар уч мартадан) уч кун давом эттирди. Учинчи чақришининг сўнгида: «Парвардигоро, у бузуқ хотиннинг юзини кўрмагунича унинг жонини олма!» дея қарғади.

Ўша пайтларда гўзаллиги билан ҳамманинг оғзига тушган бузуқ хотин бор эди.

У «Хоҳласангиз, уни мен йўлдан оздираман», деди ва Журайж олдига бориб, ўзига чорлади. Аммо Журайж унга эътибор бермади. Сўнг хотин бир чўпоннинг олдига борди, ундан ҳомиладор бўлди. Болани туққач, «Бу бола Журайждан», деди. Халқ (ғазаб билан) келиб, Журайжга (одамлар): «Сен бу фоҳиша билан зино қилдинг, у сендан бола туғди!» дедилар. Журайж: «Бола қаерда?» деди. Халойиқ болани олиб келишди. Журайж: «Мени ўз ҳолимга қўйинглар, намозимни ўқиб олай», деди. Намози тугагач, боланинг олдига борди, қорнига нуқиб: «Ҳой бола! Отанг ким?» деб сўради. Гўдак: «Фалончи чўпон», деб жавоб берди. Шундан кейин халқнинг Журайжга ҳурмати янада ошди.

(Учинчиси:) Бир замонлар бир гўдак онасини эмиб ётарди. У ердан чопқир отга минган, қадди-қомати келишган киши ўтди. Уни кўрган аёл: «Ё Аллоҳ, ўғлим шунга ўхшасин!» деб дуо

қилди. Гўдак кўкракни оғзидан чиқариб, ўша одамга бурилиб қаради ва «Ё Аллоҳ! Мени бунга ўхшатма!» деди. Сўнг яна эмишда давом этди.

Кейин (она-боланинг ёнидан) бир тўп одам ўтди. Бир аёлни олдиларига солиб ҳайдаб борар, «Сен зино қилдинг-а, ўғрилик қилдинг-а!» дердилар. Аёл эса: «Менга Аллоҳнинг Ўзи кифоя. У нақадар яхши вакилдир!» дерди.

Боланинг онаси: «Ё Аллоҳ! Болам бунга ўхшамасин!» деди. Гўдак яна эмишдан тўхтаб, аёлга қаради ва «Ё Аллоҳ! Мени шунга ўхшат!» деди.

Ана шунда (она-бола) ўзаро гаплаша бошлашди. Гўдак айтди: «Башанг кийинган киши ўтди. Сиз «Ё Аллоҳ, ўғлим шунга ўхшасин!» дедингиз. Мен: «Ё Аллоҳ! Мени бунга ўхшатма!» дедим. Кейин мана бу аёлни олиб ўтишди, уни уришар, «Зино қилдинг, ўғрилик қилдинг!» дейишарди. Сиз «Ё Аллоҳ! Болам бунга ўхшамасин!» дедингиз. Мен бўлсам, «Ё Аллоҳ!

Мени шунга ўхшат!” дедим. Ўша отлиқ золим киши эди. Шунинг учун мен “Ё Аллоҳ! Мени бунга ўхшатма!” дедим.

Анови “зино қилдинг, ўғрилиқ қилдинг!” дейишаётган аёл зино ҳам қилмаган, ўғрилиқ ҳам қилмаган эди. Шу боис “Ё Аллоҳ! Мени шунга ўхшат!” дедим» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Шарҳ. Гапириш ёшидан олдин гапирган болаларнинг сони ривоятларга кўра еттига-ча боради.

Айнийга кўра, ҳадисда учта дейилишига сабаб – бу пайтда Расулуллоҳ (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломини бўлсин) бошқаларини ҳали ваҳий орқали билмаганларидан бўлиши мумкин. Чунки у зот ғайбни билмасдилар. Аллоҳ таоло билдирган нарсанигина билардилар. Ҳазрат Юсуфга (у зотга Аллоҳнинг саломини бўлсин) гувоҳлик берган гўдак, Фиръавн оловга ташлатмоқчи бўлган

аёлнинг боласи ва ҳазрат Яҳё

(у зотга Аллоҳнинг саломини бўлсин) гапириш ёшидан олдин тилга кирган болалар қаторида зикр қилинган.

Қуртубий “Бу уч гўдак бешиқдалигида, бошқалари

эса бир оз каттароқ, аммо ҳануз гапириш ёшига кирмаган пайтларида гапирган”, дея таъвил қилган.

Ҳадисдан Журайж намозда гапиргани билинапти. Ҳолбуки, гапириш намозни бузади. Олимлар масалага бундай изоҳ беришган: Эҳтимол, Журайж замонидаги шариятда намозда гапириш мумкин бўлгандир. Зеро, Ислоннинг илк йилларида, тегишли оят тушгунига қадар намозда гапириш, турли ҳаракатлар қилиш мумкин бўлган. Оят тушгач, буларнинг бари тақиқланган. Шу билан бирга, Журайжнинг гапиришини ичида, ўзига сўзланиш тарзида ҳам тушуниш мумкин.

Журайж онасига жавоб бериш билан намозда давом этиш ўртасида иккиланиб, кейин намозда давом этишни танлади ва онасининг қарғишига қолди.

Баъзи олимлар ҳадисдан, бундай ҳолатда онага жавоб бериш керак, деган ҳукми олишган. Улар: “Журайж ўқиётган намоз нафл эди,

онанинг чақириғига жавоб бериш эса вожибдир”, дейишади. Бу борада Расулуллоҳнинг (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломини бўлсин) “Агар Журайж олим бўлганида, онасининг чақириғига жавоб бериш нафл намозда мумкин эканини биларди”, деган сўзлари ривоят қилинган. Журайж обид эди, олим эмасди. Олим обиддан устунлигига ушбу қисса ҳам далолат қилади.

Имом Нававий айтади: “Онасининг дуоси қабул қилинди. Чунки Журайж намозни қисқа қилиб, онасига жавоб бериши мумкин эди. Аммо у онасининг ибодатхонани ташлаб, дунё ишларига қайтишини талаб қилишидан қўрқиб, жавоб бермади”.

Ҳадисдан чиқадиган хулосалар:

* Ота-она ҳақи улуғ. Фарзанд узрли ҳолатда, мажбуран уларни норози қилган бўлса ҳам, ота-она қарғиши унга тегади.

* Ота-оналар фарзандларини имкон қадар тушунишга ҳаракат қилишлари ва раҳмдил бўлишлари керак. Журайжнинг онасининг ўлимини, бузуқлик

тўрига тушиб қолишини талаб янада оғирроқ қарғаса бўларди. Лекин она буларни тилга олмади, фақатгина “Ёмон хотинларнинг юзини кўрмасдан ўлма!” деди.

* Журайж кучли эътиқод ва соғлом имон эгаси эди. Шу боис, истагига мувофиқ, ғайриоддий воқеа содир бўлди – бешиқдаги бола гапирди.

* Икки ишдан бирини танлашга тўғри келиб қолса, муҳимроғи олдин бажарилади.

* Валийлар каромат кўрсата оладилар. Бу уларнинг талаб ва истаклари билан ҳам амалга ошиши мумкин.

* Нафсининг чидашига ишонган одамгина ибодатнинг қийинини танласин.

* Бузуқлик қилганнинг ҳурмати қолмайди.

* Таҳорат ва намоз олдинги умматларда ҳам бор эди.

Манбалар асосида
СОДИҚ НОСИР
тайёрлади.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Саволларингизга Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий
Усмонхон АЛИМОВ жавоб беради.

Савол: Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва барокатуҳ. Хурматли Муфтий ҳазратлари!

Намоз ўқиётган кишини шайтон васваса қилса, у киши бундан қутулиш учун “Ла ҳавла вала қуввата илла биллаҳ” деса, намози бузиладими?

Жавоб: Алҳамду лиллаҳ, вассолату вассаламу ала расулиллаҳ. Аммо баъд. Бундай ҳолатда киши “Ла ҳавла...”ни охиратга боғлиқ бир иш билан айтган бўлса, намози бузилмайди. Аммо дунё ишларида васвасага учиб сўнг “Ла ҳавла...” деган одамнинг намози бузилади (“Тимуртошӣ”).

Савол: Эснаш намозни бузлади-ми?

Жавоб: Йўқ бузмайди. Аммо намозда эснаш макруҳдир. Эсноқ ортиқча чарчаш, уйқусираш ва танбаллик аломатидир. Намозда турган кишининг эсноқ тутиши унинг ўша намозни хушўсиз ўқиётганига далил ҳисобланади.

Намоз ўқиётган одам иложи борича эсноқни қайтаришга ҳаракат қилиши керак. Бунга кучи етмаса, қўлини ёки енгилар билан оғзини ёпиши керак (“Табйин”). Бундай ҳолатда оғизни ёпмаслик макруҳдир (“Ҳизонатул фиқҳ”). Оғизни қўлнинг терси билан ёпилади (“Баҳрур роиқ”).

Киши намозда эснашга мажбур бўлиб қолса, киёмда ўнг қўли билан, ундан бошқа ҳолатларда чап қўли билан оғзини ёпади (“Зоҳидий”).

Савол: Жамоат намозига кечикиб келган (масбуқ) такбири таҳримадан кейинги сано, тааввуз ва басмалани қачон ўқийди?

Жавоб: Масбуқ имомга қироати овоз чиқариб ўқиладиган ракатда етишса, саҳиҳ қавлга кўра, санони (“Субҳанакаллоҳумма...”) ўқимайди (“Хулоса”). Бироқ бу ҳолатда, етолмаган ракатини

ўқиш учун турганида санони ўқийди ва қироат учун “аъзу...” ҳамда “Бисмиллоҳ...”ни айтади (“Фатовойи Қозихон”, “Хулоса”, “Заҳирия”).

Масбуқ имомга қироати ичида ўқиладиган ракатга етишса, санони ўқийди. Имомга рукуда ва саждада етишган киши қарайди: агар санони ўқиб ҳам, имом билан руку ва саждага қила олишига кўзи етса, санони қиёмда (тик туриб) ўқийди. Бунга кўзи етмаса, санони ўқимай, имомга эргашади. Масбуқ имомга руку ёки саждада етишмаса, бундай қилмайди.

Имомга қаъдада етишган киши санони ўқимайди, такбири таҳримани айтиб, тезда ўтиради (“Баҳрур роиқ”).

Савол: Шом намозини ўқиётган жамоатга охирги ракатга етишган киши қолган ракатларни ўзи қай тарзда давом эттиради? Тўрт ракатли намозларда-чи?

Жавоб: Жамоат намозининг биринчи ракатига етиша олмаган киши “масбуқ” дейилади (“Баҳрур роиқ”). Масбуқ шом намозининг охирги ракатига етишган бўлса, етолмаган олдинги икки ракатини ўқишда қаъдага ўтириш билан ракатларнинг ўртасини айиради. Яъни, имом салом бергач, ўтказиб юборган биринчи ракатини

ўқиш учун туради. Бунда фотиҳа ва зам сурани ўқиғач, руку ва саждани адо этиб, туриб кетмасдан, қаъдага ўтиради. Ташаҳхудни ўқиб, ўрнидан туради ва иккинчи ракатни ўқийди. Бунда ҳам фотиҳа ва зам сура ўқийди. Ушбу ракатлардан бирида қироат қилмаса, намози бузилади. Сўнг қаъдага ўтириб, ташаҳхуд, салавот ва дуоларни ўқиғач, салом бериб намозини тугатади. Шу тариқа у уч марта қаъдага ўтирган бўлади.

Тўрт ракатли намозларнинг охири ракати-га етишган киши эса, имом салом бергач, туриб ўтказиб юборган ракатларнинг биринчисида фотиҳа ва зам сура ўқийди. Кейин руку, сажда қилади ва ўтириб, ташаҳхуд ўқийди. Сўнг туриб, иккинчи ракатда ҳам фотиҳа ва зам сура ўқийди.

Учинчи ракатда эса, ихтиёри ўзида: хоҳласа, қироат қилади, хоҳламаса, йўқ. Аммо қироат қилгани афзалдир (“Хулоса”).

Савол: Журналнинг ўтган сонидан азон ҳақидаги савол-жавобни ўқиб, менда ҳам бир савол пайдо бўлди: баъзилар ўзлари азон сўзларини тўғри талаффуз қилолмаса ҳам, муаззин бўлиб олишган. Уларнинг шу тарзда айтган азонлари жоизми?

Жавоб: Аввало бир нарсани айтиб ўтиш керак. Диёримизда фаолият юритаётган ҳар бир масжид имом-хатиби ва масжид қавми барча талабларга жавоб берадиган, салоҳиятли одамни муаззин этиб тайинлашга масъулдирлар.

Азон, олдинги савол-жавобларда айтиб ўтилганидек, динимиздаги энг муҳим ибодатлардан бири – намозга чорлов воситасидир. Азон айтишнинг ўзига яраша қонунқоидалари ва талаблари бор. Азон баланд овозда айтилиши ва ундаги жумлаларни тўғри талаффуз қилиш шулар жумласидандир. Мисол учун, “Аллоҳу акбар” жумласидаги биринчи “а” ҳарфини бир оз чўзиб талаффуз этилса, маъно бутунлай ўзгариб кетади. Азоннинг бошқа жумлаларида ҳам шундай. Ёши катта одамга бу қоидаларга риоя қилиш бир оз оғир келиши мумкин. Шунинг учун катта ёшдаги отахонлар

муаззинлик шарафли, лекин масъулияти ҳам оғир эканини тушунишлари, ўзлари қоидасига мувофиқ айтолмаса, бу ишни қўлидан келадиганларга беришлари керак.

Савол: Аёллар ғул пайтида қулоқларининг тешилган ерига сув етказишлари шартми?

Жавоб: Ғул пайтида аёл киши зирагини ва бармоғини сиқиб турган узугини қимирлатиб, остига сув етказиши вожибдир. Агар зираги бўлмаса ҳам, ғул тугал бўлиши учун, зирак тақиладиган тешикка сув етказиши шарт. Аммо сув кирсин деб қулоқ тешигига чўп ва шунга ўхшаш нарсаларни тикишга мажбур эмас (“Баҳрур роиқ”).

Савол: Аёл кишидан доимий келиб турадиган оқ суюқлик (видение) таҳоратни бузадими?

Жавоб: Кишининг орқа ва олдидан чиқадиган сийдик, нажас, ел, вадий (сийдик йўлидан чиқадиган оқ суюқлик), мазий (шаҳват натижасида сийдик йўлидан ажраладиган суюқлик), маний (закардан шаҳват натижасида отилиб чиқадиган, мазийдан қуюқроқ сув) ва саволда айтилган оқ суюқлик (бу шамоллаш ёки мизожда совуқлик ортиб кетиши натижасида чиқади) таҳоратни бузади (“Фатовойи Ҳиндия”).

Савол: Ҳайз ҳолатидаги аёл бирор ибодат билан машғул бўлиши мумкинми?

Жавоб: Ҳайз ҳолатидаги аёл намоз вақтлари кирганида, таҳорат олиб, уйининг бир бурчагига ўтириб тасбеҳ айтиши, “Ла илаҳа иллаллоҳ” дейиши мустаҳабдир. Шу ҳолдаги аёллар иложи борида бу ишни қолдирмаслиги керак. Чунки пок бўлганида, албатта, бу вақтларда намозини ўқирди (“Сирожия”).

Нўъмон АБДУЛМАЖИД
ёзиб олди.

Паркент тумани Заркент қишлоғида бир файзли зиёратгоҳ бор. Бу зиёратгоҳ “Заркатсой ота”, “Авлиё ота”, “Баттол Ғозий” каби номлар билан танилган валий зот Ҳусайн ибн Жаъфар Саййид Баттол Ғозий (мил. 770–875 й.) мақбарасидир. Манбаларда у зот “Қутбул ақтоб” (қутблар қутби), яъни авлиёлар султони деб эътироф этилгани айтилади.

Ҳусайн ибн Жаъфар Баттол Ғозий Заркандий

Тарихий манбалар, хусусан, Абулмухтафо Шомийнинг “Баттолнома” асарида келтирилишича, бу мавзеда ором топган Саййид Баттол Ғозий номи билан боғлиқ зиёратгоҳлар Ўзбекистоннинг Чиноз, Ғаллаорол туманларида, Бухоро шаҳрида, хорижда эса Малатия (Туркия), Мадинаи мунаввара ва Қобул шаҳрида ҳам бор.

Ҳусайн ибн Жаъфар Саййид Баттол Ғозий Заркандийнинг насаби боболари Али ибн Зайд, Яҳё ибн Ҳусайн, Ҳусайн ибн Зайдул Анвар, Зайдул Анвар ибн Зайнулобидин орқали Имом Ҳусайнга, сўнг ҳазрат Алига (Аллоҳ ундан рози бўлсин) боғланади.

Саййид Баттол Ғозий ҳақида ҳозиргача етмишдан зиёд олим немис, француз, рус, инглиз, араб, форс, турк, ўзбек тилларида тадқиқотлар олиб борган, илмий мақолалар ва рисоалар чоп эттирилган. У зот ҳақида тарихий асарлар, достонлар битилган.

“Тарихи Табарий”, “Тарихи Ибн Касир”, “Тарихи Ибн Асир” каби машҳур манбаларда Ҳусайн Баттол Ғозий ҳақида ҳам маълумотлар берилган. У зот энг маҳоратли жангчи бўлганлари учун “Ғозий” лақабини олган... У зот жангчилар орасида, кураш майдонида кураги ерга тегмаган паҳлавон бўлган. “Саййид Баттол” лақабини эса унинг ҳарбий маҳоратидан лол қолгани туфайли румлик Аҳмар ибн Тайрон исмли рақибни берган, дейилади.

Шу боис тарихчилар Саййид Баттол Ғозийнинг фақат тасаввуф намояндаси эмас,

балки ҳарбий салоҳияти юксак машҳур саркарда бўлганини алоҳида таъкидлашади. Хусусан, у Ҳайдар ибн Ковус Афшин Уструшоний Ўсмандий билан бирга милодий 835–841 йиллари Озарбойжонда Бобак қўзғолонини муваффақиятли бостиришда иштирок этади. У зот соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг маънавий пирларидан биридир. Бу ҳақда ҳам “Баттолнома” асари муаллифи ва бошқа тадқиқотчилар алоҳида тўхталганлар.

Юқори Чирчиқ тумани Янгибозор кўрғонида яшовчи Тожи ая Болтахўжа қизи, Азлархўжа Тожихўжаев ва Рихси опа Тожихўжаева шахсий кутубхонасида араб, форс тилларида битилган, ўқилиши қийин қўлёзма – Саййид Баттол Ғозийнинг тарихий хизматларини қадрлаб, кейинги даврлар султонлари ажратган вақф ерлар ҳақидаги ноёб ҳужжат сақланади.

Ҳижрий 1296 (1875) сана, ражаб ойининг 14 куни тузилган ушбу ҳужжатда вақф мулкани асраш, даромадларни қандай тасарруф этишга доир кўрсатмалар берилган. Бу кўрсатмаларни ўша даврнинг забардаст уламоларидан ўн икки киши муҳр босиб тасдиқлаган.

Бу тарихий ҳужжат ўрта асрларда Тошкентнинг чекка қишлоқларида ҳам Ислом маданияти ривожланганидан, ижтимоий ҳимоя ва таълим масканларига, зиёратгоҳларга, илм аҳдларига, эҳтиром кучли бўлганидан далолат беради.

Зиёвуддин ЖЎРАЕВ,
ЎзМУ катта ўқитувчиси

Кўз – қалб ойнаси

Қуръони каримда: “Аллоҳ сизларни оналарингиз қоринларидан бирор нарсани билмайдиган ҳолингизда чиқарди ва шукр қилишингиз учун сизларга қулоқ, кўзлар ва қалбларни берди” (Наҳл, 78), деб марҳамат қилинган. Кўз неъматни қиймати йўқ гавҳар бўлгани учун ояти каримада “шукр қилишингиз учун” (Наҳл, 78), дейилмоқда. Демак, бу неъматга шукр қилиш вожиб саналади.

Кўз яратилиши Аллоҳ таоло қудрат сирларининг энг улуғи. Кўз ўз атрофида яратилган нарсаларнинг энг кичиги бўлишига қарамай, осмонлар ва ерлардаги барча махлуқотларни кўради. Шунингдек, у тананинг ойнаси, ажратувчи восита, ташқи оламга назар солувчи туйнуқдир. Кўз билан шаклар, ҳажм ва ранглар ҳис этилади. Барча гўзалликлар кўз билан кўрилиб, тафаккур қилинади. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: “Ахир улар қуруқ ерга сув ҳайдаб, унинг воситасида уларнинг чорвалари ҳам, ўзлари ҳам ейдиган экинларни чиқаришимизни билмадиларми?! Ахир (буни) кўрмайдиларми?!” (Сажда, 27).

Кўз қалбнинг нуридир. Инсондан зарарларни ҳайдовчи асосий восита. У орқали кўпдан-кўп илмий мўъжизалар

ўрганилади. Аллоҳ таолонинг улуғлиги ва ягоналигига далил олинади.

Парвардигор кўзга “севимли” ва “ҳурматли” деб ном берди. Пайғамбаримиз (ﷺ) дедилар: “Аллоҳ азза ва жалла: «Бандамдан икки ҳурматлисини олсаму, у бунга сабр қилса ва чидаса, Мен унга жаннатдан ўзга савобга рози бўлмайман...” деб марҳамат қилди» (Имом Бухорий, Термизий). Бошқа ривоятда: “Бандамнинг икки севим-

лисини” дейилган. Шунинг учун банда бу неъматни қадрлаб, Аллоҳ таоло тоатида ишлатса, кўз энг улуғ неъматга айланади ва дунёю охиратда фойда келтиради. Аксинча бўлса, кўз сабаб дунёда ҳасратга, охиратда надоматга қолади. Ман этилган назар сабабидан қанчадан-қанча гуноҳлар содир этилади. Шу сабаб, мўминларга кўзларини сақлашлари учун илохий амр келди: “Кўзларини (номахрам аёллардан) қуйи тутсинлар” (Нур, 30); “Кўзларини (номахрам эркаклардан) қуйи тут-

синлар” (Нур, 31). Шунингдек, бу одобнинг энг юксак чўққиси ҳамдир.

Расулуллоҳ (ﷺ) йўл устида ўтирган кишиларга, “кўзни тийиш” йўлнинг биринчи ҳақи эканини таълим берганлар (Имом Бухорий, Муслим). Жарир ибн Абдуллоҳ айтади: “Пайғамбаримиздан (ﷺ) бехосдан тушган назар ҳақида сўрадим. У зот (ﷺ) кўзимни буришимга буюрдилар” (Имом Муслим). Жунайддан (Раҳматини бўлсин) кўзни тийишда нимага суяниш ҳақида сўралди: У: “Сенинг қараётган назарингдан Аллоҳ таолонинг назари сенга тезроқ эканини билишга”, деб жавоб берди.

Вакиъ (Раҳматини бўлсин) айтади. Суфён Саврий (Раҳматини бўлсин) билан байрам куни кўчага чиқдик. У зот: “Бугун биринчи қиладиган ишимиз кўзни тийиш бўлади”, деди.

Кўзни Аллоҳ ман қилган нарсалардан тийишда кўп фойдалар бор. Масалан, Аллоҳ таоло буйруғини бажараётгани учун дунё ва охират саодатига эришади. Турли фикр, ўйлар билан чалғимади. Зеҳни яхшиланади. Қалбни нурлатиб, илм олиш йўллари осонлашади. Шаҳвоний ғаразларни тўхтатади. Жаҳаннам эшикларини ёпади. Шайтонни қалбга киришдан ман этади. Ёмон ишлардан қайтариб, солиҳ амаллар қилишга ундайди. Қалб билан боғланиб, бир-бирига ойна бўлади.

Шаҳло БИЛОЛИДДИН қизи
тайёрлади.

Имоми Аъзамнинг ахлоқлари

Язид ибн Ҳорун айтади: “Имоми Аъзамдек ҳалим кишини кўрмаганман”.

Имоми Аъзам беҳуда гаплардан тийилишга катта аҳамият берар, ниҳоятда тақволи зот эдилар. Бир одам буюк имом олдиларига бориб, оғзига келган гап билан ҳақорат қилди. Барча хунук сўзларни тап тортмасдан айтаверди. Имоми Аъзам айтдилар: “Аллоҳ таоло сизни кечирсин, менинг нималигимни Ўзи билади”.

Абдураззоқ айтади: “Имоми Аъзамдек мулойим кишини кўрмадим”.

Имоми Аъзам бундай деган: “Менга ёмонлик қилган кишига асло ёмонлик қилмадим, ҳаргиз бирор кишига лаънат айтмадим. Бирор мусулмон ҳақиқага зулм ва фириб қилмадим”.

Имоми Аъзамнинг бир қўшнилари бор эди. Кўпинча маст бўлиб, улуғ имом шаънига нолайиқ шеър ўқиб, нағма қиларди. Бир кеча товуши чиқмади. Имоми Аъзам: “Нега қўшнимиз жим?” деб сўради. Бир киши: “Уни миршаб олиб бориб, қамаб қўйибди”, деди. Сўнгра Имоми Аъзам амирнинг олдига бориб илтимос қилди: “Бизнинг бир бечора қўшнимиз қамалибди. Илтимос, уни қўйиб юборишларини буюрсангиз”.

Амир Имоми Аъзам ҳурмати икки кечадан буён ҳибсга олинганларнинг ҳаммасини озод қилди. Имоми Аъзам қайтаётганларида ортларидан ўша қўшнилари келиб: “Аллоҳ таоло сизни мукофотласин. Ҳар қанча одобсизлик қилган бўлсам, тавба қилдим”, деб узр айтди. Сўнгра Имоми Аъзамнинг мажлисларидан ажралмади, охири яхши фақиҳ бўлиб етишди.

Валид ибн Қосим ва Исом бундай дейишган: “Ҳеч бир устоз шогирдларига Имоми Аъзамдек меҳрибон ва ғамхўр бўлган эмас. Шогирдларидан бири баландроқ жойдан йиқилиб, вой-дод, деб қичқирган эди, мас-

жиддагилар эшитишди. Ҳазрат Имоми Аъзам дарҳол ўрниларидан туриб, ялангоёқ югуриб, олдига борди ва йиғлаб: “Агар мумкин бўлса эди, унинг озорини мен олардим”, деди. Шогирд тузалгунча эртаю кеч олдига бориб турди.

Ҳазрат Имоми Аъзам дарс айтиб турганларида бир киши келиб ҳар хил ёмон сўзлар билан у зотни сўқди. Имоми Аъзам бутун диққатларини дарсга қаратиб, унга эътибор бермади. У одам сўқишдан тўхтамас эди. Улуғ имом ҳатто шогирдларини ҳам унга гапиришдан қайтариб, шу зайлда дарсни тугатди. Сўнг уйларига жўнадилар. У киши ҳам ортидан эргашди. Уйига етганида у кишига қараб бундай деди: “Мана бу менинг уйим, агар дилингда яна ҳақорат ва сўқиш қолган бўлса, айтиб кет, яна ичингда кетмасин”. У киши ҳайрон қолди ва уялди.

Имоми Аъзам бундай деган: “Устозим Ҳаммодни (^{Аллоҳнинг раҳмати бўлсин}) ҳар намоздан сўнгра ота-онам билан бирга дуо қиламан ва Аллоҳ таолодан

мағфират тилайман. Бошқа устозларимни ҳам дуо қиламан. Ҳеч қачон устозим Ҳаммоднинг уйлари томонга оёғимни узатмадим. Холбуки, устозимнинг уйлари менинг уйимдан етти кўча нарида эди”.

Имом Абу Юсуфнинг Ҳорун Рашидга айтган ушбу сўзлари машҳурдир: “Эй мўминлар амири! Менинг билганим шуки, устозим ҳазратлари (Имоми Аъзам) Аллоҳ таоло ҳаром қилган нарсалардан қаттиқ сақланар, ўта парҳезкор эдилар. Ислом шариати ҳукмлари ҳақида ҳаргиз билмасдан гапирмасдилар. Молпарастлардан қочар эдилар. Узоқ сукут сақлар ва камгап эдилар. Агар бирор масала ҳақида сўралса, у масалани билсалар, атрофлича сўзлаб, фикрларининг тўғрилигини исбот қилардилар. Нафслари билан динларини яхши сақлар эдилар. Одамларга илм ва молларидан илинардилар. Ўзлари бой бўлиб, ҳеч бир бадавлат кишига хушомад қилмас, тамадан узоқ эдилар. Бировни ғийбат қилмасдилар. Агар бирор киши ҳақида гапирсалар, яхши жиҳатларини гапирар, беҳуда сўзлардан ўзларини қатъий тийардилар”.

Ҳорун Рашид айтди: “Бу сифатлар солиҳ одамларнинг яхши хулқларидир”.

Имом Муъафо Мувсимий бундай деган: “Имоми Аъзамда ўнта ёқимли хислат жам бўлган эди:

- 1) парҳезкорлик;
- 2) содиқлик;
- 3) иффат ва поклик;
- 4) одамлар билан муроса қилиш;
- 5) самимий дўстлик;
- 6) фойдали нарсага хайрихоҳлик;
- 7) узоқ сукут сақлаш;
- 8) тўғрисўзлик;
- 9) ёмонлик қилганга ҳам яхшилик қилиш;
- 10) тамадан узоқлик.

Агар кимда Имоми Аъзамнинг бу ўн хислатлари жам бўлса, у юртининг улуғи ва даврининг сардори бўлади.

Васлий САМАРҚАНДИЙнинг

“Имоми Аъзамнинг ҳаёти ҳақида қимматли сўзлар” китобидан тайёрланди.

Биздан меҳр кутишади

Шаҳардан туғилган гўшам сари борарканман, ҳар хил одамлар билан суҳбатдош бўламан, гапларидан ҳикмат қидираман. Жўшқин, интилувчан инсонлар нигоҳларида эзгулик ва муҳаббатни ўқийман. Баъзан эса...

Олд ўриндикда ўтирган киши йўл бўйи кимлар биландир телефонда гаплашиб кетди. Бир машинада бўлганимиз сабаб сўзларидан «бахраманд» бўлмасликнинг иложи йўқ эди: «Ака, аҳволларингиз қандай?» «Опажон, соғлигингиз яхшими, ўзингизни эҳтиёт қилинг». «Мендан нима ёрдам керак, синглим, тортинмай айтаверинг...»

Бу каби кўнгилни кўтарувчи сўзлар кимга ёқмайди дейсиз? Шу пайт унга яна кимдир кўнғироқ қилди.

– Ҳаа, – деди у зарда билан. – Тирикман, келяпман. Ишдаман, шанғилламай гапир. Нега телефон қиляпсан? Ишларингни қил, болаларга яхши қара. Кечроқ бораман, – телефонини ўчирди-да, – бу хотинларга яхши гапириш керак эмас, шопир ака, – деди нописандлик билан.

Дилим оғриди. Тилида ширин сўзлари турнақатор бу кимса уларни кимга улашмоқда? Шунча яхши сўзнинг ўндан бирини аёлига айтса, нимаси ёмон? Фарзандларини тарбиялаётган она наҳотки бир оғиз ширин сўзга лойиқ бўлмаса? Яхши-ёмон кунда унга елкадош аёлининг кўнглини чилпарчин қилиш шунчалар осонми?! Ўзгаларга улашаётган меҳримизни яқинларимизга раво кўрмасак, инсонлигимиз, мусулмонлигимизга путур етмайdimи?..

Жумагул ҚҶЧҚОРОВА,

Фарғона Давлат университети талабаси

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

ОЛМОНИЯДА ЯНГИ БАНК

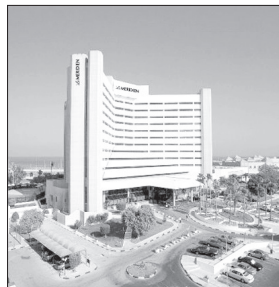
Олмониянинг Манг-ейме шаҳрида “Қувайт-Турк” номли исломий банк иш бошлади. Банк низомига кўра, савдо ва ишлаб чиқариш корхоналарини маблағ билан таъминлаб, олинган фойда ё кўрилган зарарга тенг шерик бўлади. Яъни, динимиз аҳкомларига мувофиқ фаолият юритади. Маълумки, Ислонда рибо – (фоиз) гуноҳи кабира ҳисобланади.

ЁШ ОИЛАЛАРГА ЁРДАМ

Бирлашган Араб Амирлигининг собиқ раҳбари Шайх Зайд ибн Султон ан-Наҳён 1990 йили ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш жамғармасига асос солган эди. Шу пайтгача ушбу жамғарма ёш оилаларга уч юз қирқ саккиз миллион доллар миқдориди беғараз ёрдам кўрсатди. Жамғарма раиси Ҳабиба ал-Ҳусаний бу йил бундай савобли ишга эллик тўққиз ярим миллион доллар ажратилишини маълум қилди.

ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗ

Саудия Арабистони миллий авиаширкати қиймати тўрт миллиард долларга тенг қимматли қоғозларини сотувга чиқарди. Бундан кўзланган мақсад Жидда шаҳридаги қирол Абдулазиз халқаро аэропортини таъмирлаш ва кенгайтиришдир. Бундай ҳолат подшоҳликда кўп кузатилмайди. Охири марта 2007 йили мамлакатдаги йирик “Saudi Basic Industries” нефт ширкатлари уюшмаси

қимматли қоғозлари сотувидан саккиз миллиард риёл фойда кўрган эди.

ИСЛОМ БАНКИ ТАРМОҚЛАРИ

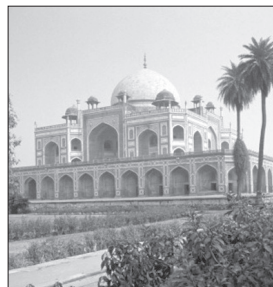
Бирлашган Араб Амирликлари “Дубай” Ислон банки тармоқларини янада кенгайтиряпти. Бугунги кунда мамлакатда банкнинг етмиш бешта бўлими бор. Уларнинг ўттиз бештаси Дубай шаҳрида. Банк қисқа муддат ичида дунё миқёсида ўрни ва мавқеини топди. Бу ютуққа банк иши тўғри ва мижозлар учун қулай ташкил этилгани туфайли эришилди.

БОКУДА АНЖУМАН ЎТКАЗИЛДИ

Озарбойжон пойтахти Боку шаҳрида “Оммавий ахборот воситаларининг ҳамкорлиги ва ҳамжиҳатлиги” мавзусида халқаро анжуман бўлиб ўтди. Унда ISESCO – Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича халқаро Ислон ташкилоти раҳбари Абдулазиз Тувайжирий ҳам иштирок этди. Иштирокчилар ҳозирги кунда долзарб муаммо ва ҳодисаларни тўғри талқин қилишда оммавий ахборот воситалари фаолияти муҳим аҳамият касб этишини таъкидлашди.

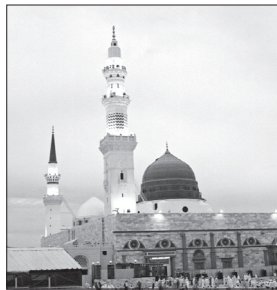
ҚОРИЛАР МУСОБАҚАСИ

Ҳиндистон пойтахти Деҳлида Қуръони карим мусобақаси бўлди. Унда мамлакатдан бир юз ўттиз олти нафар қори иштирок этди. Мусобақа уч йўналишда – мужаввид, мураттаб қорилар ўртасида ва тафсир бўйича ўтказилди. Ғолибларга ёрликлар, пул мукофоти топширилди.

Биринчи ўрин эгаси Эрон Ислом Республикасида ўтказиладиган халқаро мусобақада иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритади.

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

Ислом тарихи, фан ва маданиятини ўрганиш маркази (IRCICA) Манас университети билан ҳамкорликда Бишкек шаҳрида “Ўрта Осиёда Ислом тамаддуни” мавзуида анжуман ўтказишни режалаштирмоқда. Мақсад ҳудудда Ислом тарихини ўрганиш ва шу соҳада қилинган ишлар ва чиқарилган нашрларни ўрганишдир.

ЛОНДОНДА ДИНЛАРАРО АНЖУМАН

Лондон шаҳри марказий жоме масжидида “Диний бағрикенглик” мавзуида анжуман бўлиб ўтди. Анжуман Динлараро конгресс ва Диний эркинлик уюшмаси ҳамкорлигида ташкил этилди. Унда олимлар ва мамлакатдаги диний ташкилотлар вакиллари қатнашишди. Тадбирдан кўзланган мақсад, динлараро тоғувлик ва бағрикенглик ришталарини янада мустаҳкамлашдир.

МИСР ҲУКУМАТИ ҚАРОРИ

Миср ҳукумати мамлакатда спиртли ичимликлар савдосига чек қўйиш ҳақида қарор қабул қилди. Илгари фақат муборак Рамазон ойидагина сотуви тақиқланган маҳсулотларни энди хориждан олиб кириш ҳам ман этилади. Ҳукумат аъзоси Набил Аббос мамлакатда маст қилувчи маҳсулотларнинг сотилишига чек қўйилиши осойишталик ва фаровонлик сари олға қадам эканини таъкидлади. Шунингдек, қарор бундай маҳсулотлар импортидан даромад кўраётганларга

ёқмаслигини билдирар экан, қарорга барча фуқаролар риоя этиши зарурлигини қайд этди.

ЯНГИ КУТУБХОНА

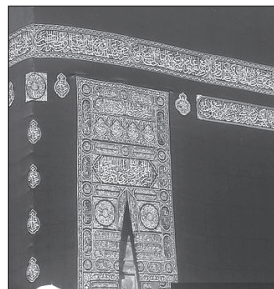
Доғистонда замонавий ва мухташам кутубхона барпо этилди. Унда араб, инглиз ва бошқа тиллардаги илмий, тарихий, фикҳий китоблар, ҳадис тўпламлари, турли тафсирилар ва замонавий адабиётлар бор. Компютерлар билан тўлиқ жиҳозланган. Ўқувчи интернет орқали он-лайн тизимида бошқа кутубхоналар билан мулоқот қилиш имкониятига эга. Бу ерга Ислом билим юртлари талабалари, ўқитувчилари ташриф буюришмоқда.

МУСУЛМОНЛАР СОНИ ОРТМОҚДА

Мутахассислар турли давлатларга умумий аҳолига нисбатан мусулмонларнинг ададини аниқлаб чиқишди. МДҲ мамлакатлари ичида Ўзбекистон мусулмонлар сони жиҳатидан биринчи ўринда туради. Мамлакат аҳолисининг 89 фоизи, яъни 23897563 нафари Ислом динига эътиқод қилади. Кейинги ўринларда Россия – 21513046 нафар, Озарбойжон – 7584311, Тожикистон – 6805330, Туркменистон – 4407352, Қирғизистон аҳолисининг 4117024 нафари мусулмондир.

ҲАЖ ҲАҚИДА КЎРГАЗМА

Британия музейида “Ҳаж: Ислом юрагига саёҳат” мавзуида кўргазма очилди. Унда ҳаж мавсумида кийиладиган кийимлардан тортиб, бажариладиган амалларнинг видеотасмалари намойиш этилмоқда. Кўргазма 15 апрелгача давом этади. Ҳажга бормаган мусулмонлар ундан унумли фойдаланишлари мумкин. Шунингдек, бошқа дин-

лар вакиллари ҳам ҳаж қоидаларидан хабардор бўлишяпти.

МАДРАСА ОЧИЛДИ

Тюмен вилояти Сургут шаҳридаги (Тюмен вилояти) марказий жоме масжиди қошида мадраса ташкил қилинди. Унда исломий билимлар ва араб тили ўргатилади. Дарсларни Россия Ислом университети битирувчилари ўтишади. Дарслар тугагач, хоҳловчилар учун махсус ўқув курслари ҳам ташкил қилинган.

МАСЖИДДА ИНТЕРНЕТ

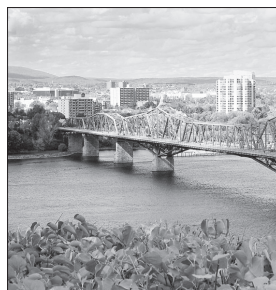
Қозон шаҳридаги “Апанаев” жоме масжиди компьютерлари интернет тармоғига уланди. Шу кунгача Wi-Fi фақат меҳмонхона, ресторан, бизнес-марказ ва мажмуаларда бор эди.

Масжидда ушбу қулайликдан бир вақтнинг ўзида 20–30 киши фойдаланиши мумкин.

БАҲРАЙНДАГИ КЎРГАЗМА

Баҳрайн давлатининг ал-Ансор Умм ал-Хассом марказида “Нур” номли кўргазма ўтказилди. Беш кун давом этган тадбирда Ислом тарихи ва Қуръони каримни ўқитиш ҳақидаги китоблар, талабалар учун ўқув қўлланмалари намойиш этилди. Кўргазма Баҳрайн Адлия, Ислом ва вақф ишлари вазири Холид ибн Али ал-Халифа раҳнамолигида ташкил этилди.

ДАРОМАД ОЛИШЯПТИ

Канада мусулмонларининг кўпчилиги маблағларини Ислом банкига ёки жамғармаларга сармоя сифатида қўйишмоқда. Савдо-сотик ва ишлаб чиқариш билан шуғулланадиган бу каби

ташкilotлар, охирги маълумотларга қараганда, катта фойда кўришяпти. Ўз навбатида сармоядорлар ҳам қўшган улушларидан яхшигина даромад олмоқда.

Интернет материаллари асосида
Азизхон ҲАКИМОВ
тайёрлади.

Тил ўзи кичик бўлса-да, итоати туфайли топадиган савоби, итоатсизлиги сабаб содир этадиган гуноҳи жуда катта. Чунки имон ҳам, куфр ҳам фақат тил гувоҳлигида аён бўлади.

Гуноҳ оз бўлсин десанг...

Тил сабаб кишига жуда катта хатарлар этади. Сақланишнинг ягона йўли камроқ гапириб, кўпроқ эшитишдир. Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин): “Жим юрган киши нажот топади”, деганлар (Имом Термизий). Абдуллоҳ Сақофий айтади: «Расули акрамдан: “Мен учун нимадан кўпроқ хавфланасиз?” деб сўрасам, у зот тилларини кўрсатиб: “Мана бундан”, дедилар».

Тил билан бировни ғийбат қилиш динимизда ҳаром амал саналади. Чунки ғийбат кишининг нуқсонини, агар ўзи эшитса, хафа бўладиган бирор камчилигини ўзгага билдиришдир. Ҳасан Басрий: “Аллоҳга қасам, ғийбат мўмин кишининг динига заҳар жасадга етганидан ҳам тезроқ таъсир қилади”, деганлар.

*Агар журму гуноҳ бўлсин десанг оз,
Тилингни сақла ғийбатдан қишу ёз.*

Маърифатпарвар шоир Абдулла Авлоний ёзганидек, тилни ёмон сўзлардан, ғийбатдан сақласак, бошимизга тушажак ташвишлардан, танамизга етадиган дардлардан қутуламиз. Аллоҳ таолонинг зикрини маҳкам тутсак, иншааллоҳ, дунё ва охиратимизга фойдаси тегадиган яхшиликлар қиламиз.

Муҳаммадқуддус АБДУҲАЛИМОВ,
“Сайид Муҳйиддин маҳдум” Ислом
ўрта махсус билим юрти

Ибрат

Набирам оғриб, касалхонага тушиб қолди. Кўргани бордим. Ҳамшира қўшни каравотда ётган болакайни додлатиб укол қилиб, чиқиб кетди. Бола бечора бор аламини кекирдагидан олиб, хонани бошига кўтарди. Она шўрлик ову-тай деб оғзига бир нималар тутди, қўлига бир нималар берди. Бола жаҳл билан қўлига илинган нарсани отиб урди. Нима қилишини билмай қолган она “вой, мана буни қарагин, вой бў-ў-ў...” дея бир нимани унга кўрсатди. Бола бир-

дан жимиб қолди. Қарасам, она унга бир китобчани кўз-кўз қилаётган экан. Болакай китобча билан овунди, қолди. Бўлмаса ҳали ҳарфниям танимайди. Эътибор қилсам, бундай чиройли китоблар хонада анчагина экан. Беихтиёр биттасини олиб варақладим. Варақладиму дастхатга кўзим тушди: “Дори – даво, китоб – малҳам. Шифокорлардан миннатдор бўлиб, Давроннинг адаси”. Эътибор қилсам, китоб келтиришни Давроннинг адаси бошлаб берган-у, бошқалар давом эттириб, хонада кутубхона пайдо бўлган. Кейинги боришимда мен ҳам китоб кўтариб бордим...

Қайсар бола ош еб ўтирарди. Ойиси устухонларни ҳамиша лаганнинг ўртасига уйиб, кейин устига ош сузарди. Устухон охирида ейилар, унгача ошни иссиқ тутиб турар эди. Катта аканинг олдидан устухон чиқиб қолди. Одоб билан уни дадасининг олди-га сурди.

– Суякни мен кемираман, – деди қайсар бола суякка кўзи тушиб.

– Сен тозалай олмайсан, ўзим сенга пичоқда олиб бераман, – деди дадаси.

– Йўқ, ўзим.

– Қўлингни кесиб оласан.

– Кесмайман, – деб тихирлик қилди қайсар бола.

– Берақолинг, дадаси, ошни заҳар қилмасин, – деди ойиси.

– Ма, ол, ҳе қайсар, – деб

Қайсар бола

дадаси унга суякни берди, ammo пичоқни бермади.

Қайсар бола дастурхонга фотиҳа ўқилганида ҳам устухонни зўр бериб ғажиб ўтирарди. Унга пичоқни беришмагани алам қиларди. Охири ғажишдан зерикиб, устухонни дуч келган томонга қараб отди. Қайсарлиги тутиб, қўл-бетини ювмай, ухлаб ҳам қолди.

Кечаси сичқон инидан чиқди. Уй ичида искаланиб юриб, қайсар боланинг қўли ҳидини олди. Ялади, юлқади. Бироқ нафси қонмагач, тишини ботирди. Қайсар бола дод деб жон аччиғида бармоғини оғзига олиб борди. Сичқон касаллан-

ган эди. Қайсар бола сариққа чалинди. Касаллик акаларига ҳам юкди.

Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг саломин булсин): “Ким қўлидаги овқат юқи билан, уни ювмасдан ухлаб қолса-ю, унга бирон мусибат етса, ўзидан бошқани маломат қилмасин!” деганларида қанчалар ҳақ эканлар.

Эркин МАЛИК

Хулқ гўзал бўлса,
барча халқ севади,
Хулқи тўғри бўлган
киши тўрға чиқади.

Юсуф Хос Ҳожиб

Бир оғиз ширин сўз мисоли офтоб...

Мақсуда ЭРГАШЕВА

ҲАЁТ

Менга жуда ёқади ҳаёт
Катта-кичик тошлари билан.
Шохлардаги титроқларию
Майсаларда ёшлари билан.

Севимлидир кўзимга шундоқ
Пушти рангга бўялган уфқ,
Қалдираган момақалдироқ
Чақмоқ каби чирмашувчи ишқ.

Дарахтларнинг қадду бўйига
Ҳарир либос бўлган ховурлар,
Соясидан миннатдор бўлиб
Оро берар ўзига гуллар.

Пайкалларнинг ичига меҳнат
Тикса яшил байроқларини,
Ариқларнинг бўйига ялпиз
Бошлаб чиқса ўртоқларини...

Юрагимда чиройли ишқни
Аллоҳ ўзи бергани тайин.
Қабрим узра йиғлама, ўғлим,
Мен дунёдан ўтгандан кейин.

* * *

Ғунчалар титраб турар қисқанча лаб,
Оғзидан оташ чиқар иситмалаб.
Бунча беҳуш бўлмагил, дил ғунчаси,
Оч деюр, йўқса шабода чимдалаб.

Бунчалар фарёд қилар тун қушлари,
Субҳнинг тандирига ким ўт қалар.

Сочини йиғди қаро тун сесканиб,
Кундузи ўлтирмагайлар соч тараб.

Бир келиндек ўзга оро берди тонг,
Ғунча кўз очди сабоҳни орзулаб.

НАВОИЙНИ ИЗЛАДИМ

Шеър тилида бу шикаста қалб,
Китобларни кўрдим асталаб,
Токчаларга қўйдим дасталаб,
Аста Навоийни изладим.

Мана Машраб, мана Фузулий...
Ўқиб бердим ҳижжа-ҳижжалаб.
Қайсарлигинг тутдими, эй қалб,
Уста Навоийни изладим.

Юрак қўймас кўксимга муштлаб,
Тинмай қилар бир шеърни талаб.
Китоб дарёлари ёқалаб,
Битта Навоийни изладим.

Ахир, бу жой касалхонадир,
Қайдан топай Ҳазратни ҳозир?
Ҳали дунё бўлмади охир,
Улуғ Навоийни изладим.

* * *

Кузнинг дайди шамолларига
Иниб қолган олма ислари.
Қизил, пушти, оппоқ, нафармон,
Барқ уради гулзор ҳислари.

Ариқчага қўлларин солиб
Отқулоқлар ўлтиради шод.
Чулдирайди сувлар нима деб,
Билмам, қандай шеърни олар ёд.

Атиргулнинг пушти сояси
Кўринади сувнинг остида.
Белин ушлаб бир хаёлкаш тол
Қоровулдек турар устида.

Кузнинг дайди шамолларига
Иниб қолган беҳи ислари.
Эпкиларда учгандай гўё
Самоларда қалбим ҳислари.

Олтиариқ тумани

Дилмурод ПАРДАЕВ

Дунё деганлари жуда ҳам ширин,
Ким қайдан излайди яшамоқ сириин?
Бу ҳаётни дема шунчаки ўйин,
Охират учун ҳам озгина куюн.

Ён-атрофга қара, қанча кўп савоб,
Кўлингдан келади, қайтаргил жавоб.
У йўқ, бу кам дея бўлма ҳеч хуноб,
Бир оғиз ширин сўз мисоли офтоб...

Ҳар қадамда йўлинг тўсар гуноҳлар,
Қанийди бўлолсанг баридан йироқ.
Нафсинг ила шайтон қўйгай тузоқлар,
Яратган Эгамдан сўрагин паноҳ.

Қайғургин эл-юртинг, Ватанинг учун,
Улар қадрига етмаганинг учун.
Нолимай, сабр қил синовларга ҳам,
Йиғла гуноҳларинг эсга тушган дам...

Қамаши тумани

Абдулла ГУЛШАНИЙ

Тополмайсан агар кезсанг жаҳонни...

Абдулла Гулшаний Шаҳрисабзда туғилган, Бухородаги Мир Араб мадрасасида ўқиган. Садриддин Айний, Абдурауф Фитрат, Мухомудхўжа Беҳбудий каби маърифатчи алломалар билан суҳбатдош бўлган. Нурота, Чуст, Қоракўл, Қамаши туманларида, умри охирида эса Тошкентда яшаган. Шоирдан “Гулистони Гулшаний” девони, “Тўю тўёна”, “Ариза”, “Қунлар” каби дostonлар, форсча шеърлар тўплами мерос қолган. Қўйида унинг шеърларидан намуналар ўқийсиз.

ИШҚ-МУҲАББАТ

Нечаким, зулфинг хаёли тушди ушбу жон аро,
Гунча урди игнадек ул анбари афшон аро.

Ёш тўкарман кўзларимдан ҳам чу абри навбаҳор,
Ўйлаким, бу жисми жоним ғарқ улуб тўфон аро.

Ҳажри шоми зулфи ила қилди магар ҳамранглик,
Оҳким, умрим манинг кун кўрмагай даврон аро.

Жон машомини муаттар айладинг, боди сабо,
Ё магар қилдинг гузар ул сарви-ла райҳон аро.

Ўлдирур бўлсанг мени ўлдир бўғиб сочинг билан,
Токи кетмай бу жаҳондин ҳасрату армон аро.

Ишқ дарди бедаводур, чекма нисор, эй табиб,
Йўқ қутулғон кимсае бу дарддин инсон аро.

Ишқ майдони фидойилар шаҳодатгоҳидир,
Савму андин чекма зоҳид, ҳарна ботгунг қон аро.

Ишқ даъвосин қилғали ҳаққи йўқ ул кимса ким,
То мисоли кўзадек гар пишмасе хумдон аро.

Гулшано, ҳаргиз муҳаббат йўлидин чекланма ким,
Мақсадига етмағон йўқ олами инсон аро.

ПАНДУ НАСИҲАТ

Тополмайсан агар кезсанг жаҳонни,
Ота бирла онадек меҳрибонни.
Сенинг қонинг аларнинг қонидандур,
Сенинг жонинг аларнинг жонидандур.
Улар боис вужудинг хирманига,
Улар боис ҳаётинг гулшанига,
Уларнинг боғининг норастансан,

Улар гулзорининг гулдастасисан.
Улардан сув ичиб умринг ниҳоли,
Балоғатга етиб, топдинг камоле.
Ҳамиша тут уларнинг ҳурматин пос,
Дилу жонинг бирла босидку ихлос.
Агар кетса улардан кучу қувват,
Агарда қилмасанг меҳру муравват,
Бу иш инсониятга хос эмасдур,
Шариат йўлига мос эмасдур.
Уларга сен қўполлик қилма ҳаргиз,
Мободо дилларин ранжитма ҳаргиз.
Будирким Гулшаний панди, қулоқ сол,
Жигарбандим, бу пандимни билиб ол!

ИЧКИЛИК

Ичкилик ўрганма, дарди бедаводир ичкилик,
Бениҳоя кўйи бадларга солдур ичкилик.
Сўзласам бошдин оёқ, бир можародур ичкилик,
Эл аро шармандалар, рўйи сиёдур ичкилик.
Одам ўғлига умуман нораводур ичкилик.

Юзи курсин ичкиликнинг, турмушингдан ажратур,
Севгили фарзандларинг, қавму хешингдан ажратур,
Қип-қизил тентак қилиб, ақлу ҳушингдан ажратур,
Вақтини топиб, сени охир бошингдан ажратур,
Яхшилик чиқмас ҳеч андин, бир балодур ичкилик.

“Юз грамм қилғин” дебон, аввал сени тарғиб этар,
Гар бажарсанг истагин, “боз” дебон таклиф этар,
Жинни қилмай қўймагунча, “ичгил” деб таъкид этар,
Маст-аласт айлаб сени беҳушу бетартиб этар,
Қисқаси, шу ҳар мақомга ўйнатодур ичкилик.

Пулу молингга ишонма, ҳаргиз, эй масту аласт,
Гар хазинанг бўлса, келмас ичкилик олдида бас,
Бир нафасда йўқ қилдур чун олов олдида хас,
Оқил эрсанг, бу сўзим эсдан чиқарма бир нафас,
Калтак олиб иқтисодингни қуводур ичкилик.

Саҳобалар даврида ҳадис

Абу Довуд ва Термизий Расулulloҳдан (соллalloҳу алайҳи ва саллам) ривоят қилади: “Менинг гапимни эшитиб, ёд олиб, тушуниб, бошқаларга эшитганидек етказган кишини Аллоҳ қувонтирсин. Балки эшитиб, етказувчидан кўра ундан эшитган яхшироқ англр”. Бошқа ҳадисда: “Ҳозир бўлганларингиз ҳозир бўлмаганларга етказсин”¹, деб, суннатларини саҳобаларга кейинги авлодларга аниқлик билан етказишни васият қилганлар. Саҳобалар ушбу васиятга кўра, омонатни одамларга етказишга жидду жаҳд қилишди.

Саҳобалар Расулulloҳдан (у зотта Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳадис ривоят қилишда фарқли эдилар. Мисол учун, Зубайр, Зайд ибн Арқам, Имрон ибн Ҳусойнлар (Аллоҳ улардан рози бўлсин) кам ривоят қилган бўлсалар, Абу Ҳурайра, Абдуллоҳ ибн Умар, Абдуллоҳ ибн Аббос, Жобир ибн Абдуллоҳ, Абу Саид Худрий, Ойша (Аллоҳ улардан рози бўлсин) кўп ривоят қилишган.

Умуман ҳазрат Абу Бакр ва ҳазрат Умар (Аллоҳ улардан рози бўлсин) даврларида ҳадислар кўп ривоят қилинмаган. Чунки улар бир жиҳатдан мусулмонларни ривоят қилишда эҳтиёт бўлишга чақирган бўлсалар, иккинчи жиҳатдан мусулмонлар эътиборини энг олдин Қуръонга қаратиш йўлини тутишган. Шунинг учун Абу Ҳурайрадан: “Умар даврида ҳам шундай ривоят қилармидингиз?”, деб сўрашганида “Агар Умар даврида сизларга ҳадис ривоят қилганимдек, ривоят қилганимда менга дарра урдирар эди”, деб жавоб берган².

Икки халифа даври охиригача ҳадислар саҳобалар қалбларида сақланиб қолган бўлса-да, Умар (Аллоҳ улардан рози бўлсин) кўпчилик саҳобаларни Мадинани ташлаб кетишдан қайтаргани учун чекка вилоятларда ҳам, ҳадис ривоятини камайтириб, кўпроқ Қуръонга эътибор қаратишга буюргани учун Мадинанинг ўзида ҳам кенг тарқалмаган

эди. Ҳазрат Усмон (Аллоҳ улардан рози бўлсин) халифа бўлганларидан сўнг саҳобаларга чекка вилоятларга кетишга рухсат берилди. Шундан кейин ёш саҳобалар ҳадис эшитиш учун улар яшаб турган жойларга сафар қиладиган бўлишди.

Шу билан ҳадис ривоят қилиш кенгая бошлади. Расулulloҳдан (у зотта Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) ҳадисларни бевосита тинглаган саҳобалар энди тобеинларнинг диққат марказида бўлиб қолишди. Улар бу дунёни тарк этишларидан олдин учрашиб, илмларини олиб қолишга тобеинлар бор кучларини йўналтиришди. Ҳатто бир саҳобийнинг бирор шаҳарга келиши мусулмонлар учун байрамдек бўлиб, бутун шаҳар аҳли унинг атрофида тўпланар эди.

Саҳобалардан Абдуллоҳ ибн Масъуд (Аллоҳ улардан рози бўлсин) илк мусулмонлардан бўлгани учун, Анас ибн Молик (Аллоҳ улардан рози бўлсин) узоқ муддат Расулulloҳ (у зотта Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) хизматларида бўлгани туфайли, Ойша (Аллоҳ улардан рози бўлсин) у зотнинг уй ичидаги ҳолатларини яхши билганидан, ёш бўлишса-да Абдуллоҳ ибн Умар, Абдуллоҳ ибн Амр ва кеч мусулмон бўлганига қарамай, Абу Ҳурайра (Аллоҳ улардан рози бўлсин) ҳадисга эътиборлари катта бўлганидан, кўп ҳадис ривоят қилишлари билан машҳур эдилар.

Жамшид ШОДИЕВ
тайёрлади.

¹ Ибн Абдулбар “Жомеу баёнил илми ва фазлиҳ”да ривоят қилган.

² Ўша манба.

Бу менга осон! Сизга-чи?!

Бир талаба дарсга кеч қолиб келди. Охирги парталардан бирига ўтирди. Толиққаниданми, бир оз мудрагандай бўлди. Бирпасда дарс тугаб, талабалар шовқинидан ўзига келди... Қараса, профессор тахтага иккита масала ёзиб қўйган экан. Шоша-пиша уларни дафтарига кўчириб олди. Уйга қайтгач, масалаларнинг ечимини излай бошлади.

Масалалар жуда ҳам қийин эди... Боши қотган талаба кутубхонага бориб керакли китоб ва манбаларни ахтариб топшига қарор қилди. Тўрт кундан кейингина биринчи масалага ечим топди. Жавоби ҳам бир неча саҳифа бўлган эди. Иккинчи масалани ечишга ул-

гурмади. Ечим тополмагач, ўзича профессорни қийин вазифа беришда айблади.

Кейинги дарсда профессор берилган вазифа жавобини сўрашни унутди. Дарс тугаши олдидан талаба унга:

– Устоз, берган топшириқингиз жуда қийин экан. Фақат биринчи масаланинг жавобини топдим, – деб масала ечилган қоғозни узатди.

Профессор:

– Ҳеч қандай вазифа бермаган эдим-ку? Тахтага ёзганларим эса ҳозиргача илм-фан ечимини тополмай турган иккита масала эди! – деди ҳайратланиб.

Масаланинг жавоби ёзилган қоғоз бутун университетда қўлма-қўл бўлди.

Ҳаётда “Бу жуда қийин”, “Менинг қўлимдан келмайди” деган гапларни кўп эшитамиз, ишлатамиз ҳам. Бундай ҳолларга кўпинча онгимизга ўрнашиб қолган салбий фикрлар сабаб бўлади.

Аллоҳ таоло инсонни энг гўзал суратда яратди, унга ақл берди. Ислום дини инсонларни доимо илм олишга, ўрганишга, бу йўлда асло тўхтаб қолмасликка буюради.

Аллоҳ азза ва жалла:

وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ

وَالْمُؤْمِنُونَ ...

«Айтинг: “Ишлангиз! Албатта, Аллоҳ, Расули ва мўминлар ишларингизни кўражақлар”», дея марҳамат қилади (Тавба, 105).

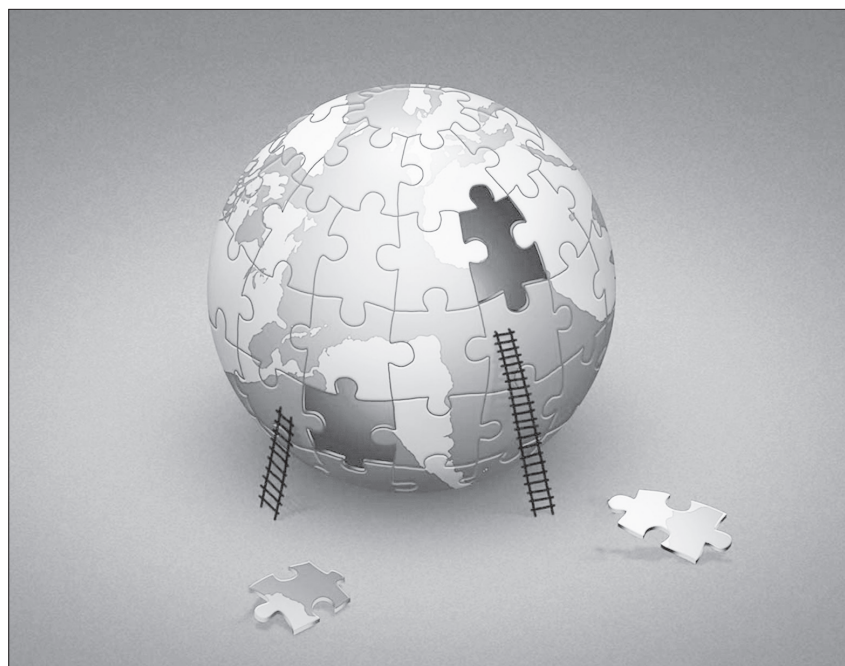
Пайғамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин): “Албатта, Аллоҳ таоло сизларнинг ҳар бир ишни пухта ва чиройли қилишингизни яхши кўради”, деганлар.

“Қила олмайман” дея ташлаб қўйган ишимизга қайтадан бир назар солайлик. Ўзимизни руҳан тайёрлайлик: “Худо хоҳласа, мен бу ишни уддалайман. Бунга ишончим комил... Ахир бу унчалар қийин эмас-ку?!”

Аллоҳдан тавфиқ сўраб, яхши ниятда ғайрат билан ишга киришилса, енгилликлар берилиши ваъда қилинганини унутмайлик.

**Робия МУҲАММАД
РИЗО қизи,**

Тошкент Ислום институти
3-босқич талабаси

Самарқанд фақиҳлари

АЛОУДДИН САМАРҚАНДИЙ

Ўрта Осиёда ханафийларнинг буюк имомларидан бири Алоуддин Муҳаммад ибн Аҳмад Самарқандий (вафоти мил. 1145 йил) фикҳилминни Абу Муин Маймун Макхулий ва садрулислом Абулюср Паздавийдан ўрганиб, даврининг буюк алломаси сифатида тан олинган ва ханафий ҳуқуқшунослиги тараққиётига катта ҳисса қўшган. У ёзган «Тухфатул фуқаҳо» (Фақиҳлар тухфаси) номли китоб ханафий фикҳи бўйича катта эътиборга эга бўлиб, унга кўплаб шарҳлар ёзилган. У қизи Фотимани ёшлигидан тарбиялаб, истеъ-

додли фақиҳ ва олим даражасига етказган эди. Манбаларда ёзилишича, Фотима фатво бериш ваколатига эга бўлиб, ушбу соҳада отаси билан ҳамкорлик қилган. Алоуддин Самарқандийнинг шогирди, қорахонийлар даврининг буюк фақиҳи имом Абу Бакр ибн Масъуд Косоний устозининг «Тухфатул фуқаҳо» китобига «Бадоиъус саноиъ фи тартибиш шароиъ» номли уч жилдлик шарҳ ёзиб, устозига тақдим этади. Ҳожи Халифа ривоятига кўра, унинг шарҳи устозга манзур бўлиб, қизи Фотимани унга никоҳлаб беради.

Алоуддин Самарқандий фикҳ илмидан ташқари калом илми бўйича ҳам ханафий мазҳабининг йирик вакиллари билан бири сифа-

тида Имом Абу Мансур Мотуридийнинг издоши ва таълимотининг тарғиботчиси бўлган. Ҳожи Халифа ёзишича, у Имом Мотуридийнинг «Таъвилот» китобига саккиз жилдли шарҳ битган.

ФОТИМА БИНТИ АЛОУДДИН

Абдулҳай Лакнавий «ал-Фавоид»да ёзишича, Фотима отаси Алоуддин Самарқандийнинг «Тухфатул фуқаҳо» китобини ёддан билган, отасига фатво чиқаришда ёрдам берган, фатволар ҳар иккаласининг ижозати билан чиққан. Абу Бакр Косонийга турмушга чиққанидан кейин фатволар учаласининг ҳам муҳри билан чиқарилган. Эри Абу Бакр хатога йўл қўйганида, Фотима тўғрилаган ҳоллар ҳам учрайди.

“Табақот”да ёзилишича, Ибн Адимнинг отаси унга Фотима ҳақида бундай маълумот берган экан: «У, мазҳабни янгича нақл килар экан, фатво биринчи унинг ижозати билан, кейин отасининг ижозати билан чиқарди. Ҳаловия (Ҳовия)даги фақиҳлардан бири Довуд ибн Али айтишича, рамазон ойида фақиҳларга фитр садақасини беришни илк бор Фотима жорий қилган».

Манбаларда айтилишича, Фотима эри Абу Бакр ибн Масъуд Косоний билан баъзи сабабларга кўра, бир муддат Ҳалаб диёрида истиқомат қилишади. У эрини Ҳалабдан кетишга ундайди. Буни эшитган Нуриддин Маҳмуд Занкий Косонийни чақириб, уни қолишга кўндиради. Нимага кетмоқчилиги сабабини сўраганида, у устозининг қизига хилоф иш қила олмаслигини айтади. Кейин Нуриддин Маҳмуд у билан маслаҳатлашиб, Фотимага бир аёлни юбориб, уни кўндиради ва улар умрларининг охиригача Ҳалабда қолиб, ханафий фикҳини тарқатиш билан шуғулланидилар.

Фотима бинти Алоуддин Суриянинг Ҳалаб шаҳридаги “Иброҳим Халил мақоми” деб аталувчи зиёратгоҳга дафн этилади.

АБУ ЛАЙС САМАРҚАНДИЙ

Абу Лайс Наср ибн Муҳаммад Самарқандий даврининг забардаст олимларидан эди. У зот «ал-Фақиҳ» лақаби билан ҳам машҳур бўлган. Бундай лақаб олиши тўғрисида ушбу ҳодиса келтирилади: Абу Лайс Самарқандий «Танбехул ғофилин»ни ёзиб бўлганидан сўнг китобини олиб Пайғамбаримизнинг ^(У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) равзаларига келади ва шу ерда тунаб қолади. Кечаси тушида Пайғамбаримиз ^(У зотга Аллоҳнинг салоти ва саломи бўлсин) унга ўша китобни кўрсатиб «Китобингни олгин, эй фақиҳ!» деб марҳамат қилганларини кўради.

У шунингдек, «Имомул ҳудо» (ҳидоят имоми) лақаби билан ҳам машҳур. Бундай лақаб билан Абу Мансур Мотуридий ҳам танилган эди. Унинг туғилган йили ҳақида аниқ маълумот йўқ.

Абу Лайс ўз даврида етук забардаст аллома, фақиҳ, муҳаддис, муфассир, зоҳид киши бўлган. У ёзган китоблар унинг турли илмларда мутахассислигини, юқори даражаларга эришганини кўрсатади.

Абу Лайс Самарқандий тафсир илми бўйича «Баҳрул улум» китобини, фикҳ бўйича «Ҳизонатул фикҳ», «Уюнул масоил», «ал-Муқаддима», «ан-Навозил», «Таъсисун назоир», «ал-Мабсут», «ан-Наводирул фикҳийя», «Шарҳул жомеъ ал-кабир», «Шарҳул жомеъ ас-сағир», «Муқаддима фи баъзил кабоирвас сағоир», «Фатово» асарларини, зоҳидлик ва тақво борасида «Танбихул ғофилин», «Бўстонул орифин», «Қурратул уюн ва муфарриҳул қалбил маҳзун», эътиқод-калом илми бўйича «Усулуд дин», «Баён ақидатил усул», «Асрорул ваҳий», «Рисола фил маърифат...», «Рисола фил ҳукм», «Қувватун нафс фи маърифатил арконил хамс» китобларини ёзган.

Шайх Абдулазиз МАНСУР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси ўринбосари

Оилалар тинч бўлсин

Улуғлар тинч яшаш жойи, яхши умр йўлдоши, зарур ҳолларда кунига ярайдиган от-уловга эга бўлиш кишининг саодатманд эканидан дарак дейдилар. Зеро, инсоннинг хотиржамлиги уйида, оиласида ҳузур-ҳаловат барқарорлигига боғлиқ. Бу эса ўз-ўзидан юзга келмайди, албатта. Оила тинчлиги учун эр ва хотин бирдек масъул эканлигини унутмасликлари, шунга кўра ҳаракат қилишлари керак.

Шу ўринда бир ҳикояни келтириб ўтмоқчиман. Ишдан қайтган эрини кутиб олган хотин овқатдан сўнг сўз бошлабди: «Китобда оила мустаҳкамлиги ҳақидаги маслаҳатларни ўқидим. Ўша маслаҳатларга кўра, бир-биримизга ёқмаган жиҳатларимизни қоғозга ёзиб, бирга ўқисак, шу тарзда ўзимизни ислоҳ қилсак, қандай бўларкин?» Эр рози бўлибди. Икковлари икки хонага чиқиб, рўйхат туза бошлашибди. Оқшом бўлганида тугатишибди. Аммо рўйхат ўқишни эрталабга қолдиришибди. Чунки иккиси ҳам жуда чарчаган эди.

Тонгда нонуштадан кейин эр хотинига:

– Олдин сен шикоятларингни ўқи, – дебди. Аёл қўлидаги уч қоғозли рўйхатни ўқибди. Эркак эса уни жим тинглабди. Рўйхат якунига етгач:

– Энди сиз ўқинг, – илтимос қилибди аёл.

Шунда эр хотинини йиғлатган қуйидаги жавобни берибди:

– Мен ҳеч нарса ёзмадим. Чунки сен менинг ор-

зуимдаги рафиқасан. Агар эр-хотин бир-биридан камчилик излайверса, истаганча топиши мумкин. Катта жанжалларга сабаб бўлмасин десак, майда-чуйда икир-чикирларга аҳамият беравермаслигимиз керак.

Жамиятнинг ривожини оилалар тинчлигига боғлиқ. Бунинг ҳикматини англаган эр-хотинлар, энг олдин, ўзаро аҳил бўлишади. Юқоридаги ҳикояда айтилганидек, бир-бирларида кўрган хато-камчиликларни кечиришади, уларнинг ислоҳи учун биргаликда ҳаракат қилишади. Улуғлар айтганидек: «Дунёда камчиликсиз одам ҳам қидирманг, бировдан қусур ҳам ахтарманг. Иккови ҳам сизнинг зиёнингизга бўлади. Чунки биринчисини тополмаслигингиз аниқ. Иккинчисини топганингизда ҳам бирон фойда кўрмайсиз».

Эр-хотин ана шу ҳақиқатларни, умрнинг ҳар куни байрам бўлмаслигини унутмасин. Айниқса, фарзандлар туғилгач, улар вазифаларига янада эътибор билан ёндашишлари керак. Зеро, оила – тарбия ўчоғи. Туғилажак фарзандлар илк таълимни, одобу ахлоқни ота-онасидан ўрганади. Ота-оналари оқил, сабрли, диёнатли, фарзандлари чиройли тарбия топган оилалар обод турмушнинг, жамият ривожининг асосидир.

Нуриддин УСМОНОВ,
Яккабоғ тумани «Жомеъ»
масжиди имом-хатиби

Ақида тўғрилиги жамият равнақидир

Бугунги кунда ақида ва ақидапарастлик тушунчалари, улар ғояси, моҳияти, амалиёти ва улар мазмунидаги моҳиятан тўқнашув нималарда намоён бўлишини ажрата билиш, ақидапарастликнинг асл бузғунчи ғояларини, унинг ниқоб остидаги асл башарасини фош қила билиш энг долзарб вазифалардан саналади. Айдарбек Тулеповнинг “Ислом ва ақидапараст оқимлар” китоби ушбу вазифани амалга ошириш учун ҳозиржавоблик билан ёзилган асардир.

“Ислом ва ақидапараст оқимлар” анъанавий Ислом эътиқодини собит ва бардавом ушлашни ният қилган кўп миллионли халқимиз учун, жумладан, ҳартомонлама баркамолликка интилиб яшаётган ёшларимиз учун жуда ҳам долзарб, керакли, ҳар куни бир назар ташлаш зарур бўлган китобдир. Чунки китобда Ислом динида ақида масаласи ва унинг тарихий ривожланиш босқичлари кенг ва чуқур тавсиф этилган. Аслида бу асар эътиқодда тўғри йўлни эгри йўлдан, покиза эътиқодни, хато эътиқоддан, бунёдкорликни бузғунчиликдан, тўғри сўзни ёлғон сўздан аниқ ва равшан ажратиб бериб, барчамиз учун соғлом ақида йўлини кўрсатиб турадиган китобдир. Шу нуқтаи назардан ҳам, китоб жуда катта илмий қизиқиш уйғотади, муаммо юзасидан фикр қилишга ундайди.

Ҳаётда жуда кўп яхшиликлар, одамларда катта яратувчанлик бор. Афсус, бузғунчилик ҳам йўқ эмас. Ҳаётда, айниқса ақида масалаларида тўғри йўлдан кетиш, бузғунчиликни эса, ўз вақтида пайқаб, ундан воз кечиб, тўғри яшай олиш – инсон ва жамият такомилли, инсон ва жамият поклиги, уларнинг мафкуравий соғломлигини англатади. Тўғри ақидани билиш, уни таниш ва қабул қилиш тарихий воқелик бўлиб, унинг илдилари узоқ ўтмишимизга бориб тақалади. Ақида тўғрилиги бизнинг миллатимизда ахлоқий сифат даражасига кўтарилган.

Демак, ақида масаласида тўғри йўлни кўрсатиш, ҳам инсонпарварлик жиҳатидан, ҳам маънавий мерос жиҳатидан, ҳам исломий қадриятларни тарғиб этиш нуқтаи назаридан энг муҳим маънавий вазифадир.

Бошқа томондан, бу муаммони ҳал этиш бугунги доғули давр, дунё миқёсида турли мафкуравий таҳдидларнинг ортиб бораётгани билан ҳам боғлиқ. Ақида соғломлиги диний эътиқодда умумжамият равнақига тенг келади. Ақидани соғлом ушлаш – ёшларимизнинг тўғри йўлни кўра билиш, манфаатларини бузғунчи ёт ғоялардан асрай олиш қобилиятига таъсирини ўтказиши.

Хожа Абдулхолиқ Гиждувоний айтади: “Қалбнинг саломат бўлиши Ҳақ таоло рози бўлмаган нарсалардан узоқ бўлишдир. Эртага соғлом дилдан ўзга ҳеч нарса ёрдам бермайди. Расулulloҳ айтадилар: “Инсон жасадида бир парча гўшт бор, агар у саломат бўлса, бошқа аъзолар ҳам саломат бўлади, агар у бузилса, бошқа аъзолар ҳам бузилади. Огоҳ бўлинг, бу қалбдир”. Тўғри танланган ақида қалбни бузилишдан сақлайди.

Ақида, унинг Ислом дини тарихида тутган ўрни ва ривожланиш босқичларини билиш барчамиз учун дастуриламал аҳамиятга эга. Биргина одамнинг ақидада адашиши эса аслида бутун жамият тинчлигига нисбатан таҳдид саналади. Бинобарин, соф ақидани бузғунчи ва ёт ақидапарастлик ғояларидан ажрата олиш кераклиги шубҳасиз.

Китоб учун танланган мавзу ҳам илмий, ҳам амалий жиҳатдан аҳамиятлидир. Унинг *илмийлиги* Ислом тарихидаги барча ақидалар ва ақидапараст оқимлар тизимлаштирилиб, улар борасидаги ахборот умумлаштирилгани ҳамда холис баҳоланганида намоён бўлади. Китобда ўн уч асрлик тарихга эга бўлган Ислом ақидалари ва ақидапараст оқимлари тарихи тадрижий жараён сифатида яхлитлик, бир бутунлик, узвий-

лик ва босқичлар хусусиятларини ишлаб чиқиш асосида чуқур ўрганилган. Илмий хулосалар назарий асослангани, илмий таҳлил эса тарихий манбалар негизида ишлангани билан диққатни тортади.

Китоб таркибига “Ислом динидаги ақидавий йўналишлар”, “Имоми Аъзамнинг (Аллоҳ раҳмат қилсин) “Фикҳул Акбар” китоби”, “Ислом динидаги фикҳий мазҳаблар” каби рукнлар киритилган. Бу рукнлар Ислом тарихидаги илк ақидавий йўналишлар моҳиятини англашга ўқувчини тайёрлайди. Шундан сўнг турли адашган оқимларнинг келиб чиқиши муаммоси талқин қилинади. Ислом тарихида бўлган турли ақидавий йўналишлар ва улар мақсадлари тушунтирилади. Тадқиқотда босқичма-босқич оддийдан мураккабга қараб илмий ахборот берилгани боис, ўқувчи тарихий даврни аниқ тасаввур қилиш имкониятига эга.

Китобнинг амалий аҳамияти ҳам катта. Бу асар энг олдин масжидларнинг ходимлари, мадрасалар, Тошкент Ислом институти, Тошкент Ислом университети талабалари, ўқитувчилари, маънавият ва маърифат ишлари билан шуғулланувчи турли фуқаролик институтлари мутасаддилари, ёшлар билан иш олиб борувчи тарғибот - ташвиқот муассасалари фаолияти учун жуда зарур манбадир. Чунки уларга тўғри ва долзарб ахборотлар тақдим этади. Бундай китоб ҳар бир оилада ҳам бўлиши шарт. Чунки турли ақидапараст гуруҳларнинг фаолияти ва мақсадлари борасида халқимиз исботланган ахборотларни билишга интилади.

Ушбу китобда ақида ва ақидапарастликка доир манбалар, тарихий фактлар, маълумотлар чуқур ўрганилган, тартиблаштирилган, замонавий китобхон учун махсус тайёрланган, қиёсий

таҳлилдан ўтказилган. Бузғунчи, ақидапараст оқимларга доир жуда катта ва аҳамиятли далиллар илмий муомалага киритилган ва адашган фирқаларнинг алифбо тартибидаги рўйхати тузиб чиқилган.

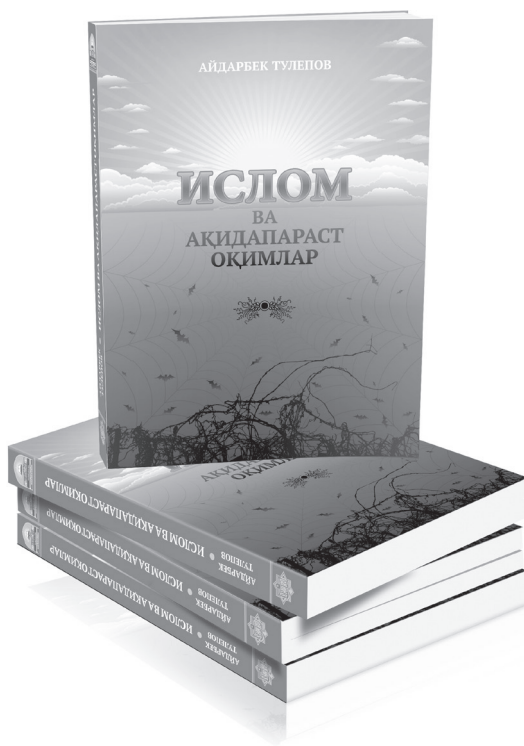
Ўтган асрда Ислом динини ниқоб қилиб, бузғунчи, фитначи кучларининг маълум талаблар билан майдонга чиқиши кенг кузатилди ва бу жараён ҳамон давом этмоқда. Бундай кучлар асл соф Ислом ақидаларини атайлаб, тажовузкор сиёсий мақсадларини рўёбга чиқариш учун бузиб кўрсатишади. Дин оми-

лидан бузғунчи гуруҳлар манфаатларини рўёбга чиқариш учун устомонлик билан фойдаланилади. Қуролли тўқнашувлар, террордан кенг фойдаланиш, давлат тўнтариши каби сиёсий ғояларни тарғиб қилиш бу гуруҳларнинг асл мақсадлари саналади. Буларнинг бари аслида жамиятнинг тинчлигига қарши қаратилган ури-нишлардир.

Ақидавий заҳарланиш бугунги кун ва келажак учун қандай ёмон оқибатларга олиб келишини ҳамма аниқ идрок этиши керак. Шунинг учун бузғунчиликка асосланган ёт ғояларга қарши халқ иммунитетини шакл-

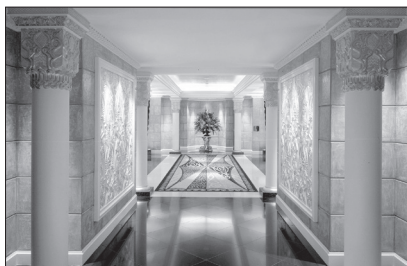
лантириш чора-тадбирларини эринмасдан, ҳар кун амалга ошириш зарур. Тарғибот ва ташвиқот ишларини бўшаштирмай, пок динимизга, миллий мустақиллик ғояларига садоқатли ватанпарварларни тарбиялай олсаккина, бутун жамият учун тўғри ақида йўлини танлаган бўламиз. Мана шу савоб ишда ҳар бир инсонга қўл келадиган манбалардан бири “Ислом ва ақидапараст оқимлар” китобидир.

Гулхумор ТҶҲИЕВА,
филология фанлари номзоди

Тўпқопи музейи

Тўпқопи музейи биноти XIX аср ўрталарига қадар Усмонлилар салтанатининг саройи бўлган. “Қопи” сўзи турк тилида “дарвоза”, тўп эса “замбарак” маъноларини англатади. Қадимда “Катта сарой” ва “Улкан қаср” номлари билан машҳур бўлган. Музей Истанбул шаҳрининг марказидаги Босфор мавзеида, Мармар денгизи бурнида жойлашган. Етти юз минг квадрат метр майдондан иборат ушбу бино бир минг тўрт юз метр узунликдаги девор билан ўралган.

1453 йили Қўстантинияни турклар эгаллаганидан сўнг, усмонлилар султони Маҳмуд истилочи ўзи учун Боёзид майдонида махсус сарой қурдиради. “Шоҳ майдони” номи билан аталган подшоҳнинг бу саройидан ҳозир деярли ҳеч нарса сақланиб қолмаган. 1475–1478 йиллари султоннинг буйруғи билан Византия ҳоқонлари вайронага айлантирилган бу майдонга Тўпқопи саройини бунёд этади. Султоннинг биринчи қасрининг ўрни янги барпо этилган саройнинг бир чеккасида қолиб кетса-да, ҳануз музейнинг энг қадимий жойи ҳисобланади. Илк эллик йил мобайнида султон Тўпқопи саройидан иш қароргоҳи сифатида фойдаланади. Сулаймон I нинг славян канизаги, кейинчалик хотини бўлган Рақсолана илтимоси билан Тўпқопи қайта таъмирла-

ниб, турли безаклар билан бойитилади. Тўрт юз йил Тўпқопи усмонлилар ҳоқонлиги даврида йигирма беш нафар султоннинг асосий саройи вазифасини ўтайди. 1854 йилдагина султон Абдумажид I “Дўлмабоғча” саройига кўчиб ўтади. 1923 йили мамлакат республика деб эълон қилингандан кейин Камол Отатурк бошқа қадимий иншоотлар каби Тўпқопи саройини ҳам музейга айлантиради.

Тўпқопи музейининг қурилиш услубига келсак, у тўрт ҳовлига бўлинган. Султон Ҳумоюн эшиги асосий дарвозасидир. Кейинчалик масжидга айлантирилган қадимий Ирина ибодатхонаси ҳам шу ерда бўлган. Шунингдек, археологик топилмалар ва қадимий шарқ дурдоналари ҳозир шу ерда сақланади. Султон девони ва хазинаси сақланган иккинчи ҳовли дарвозаси Салом эшиги деб аталади. Ҳовлининг ўнг томонида “Жаллод” фаввораси бор. Унинг чап томонидаги саккиз гумбазли, лабиринтсимон хоналарда султонлик қурол-аслаҳалари, ошхона анжомлари ҳамда хитой чинни

ва мис идишлари сақланади. Учинчи ҳовлига кириш дарвозаси Ҳаловат эшиги деб аталган. Султоннинг оила аъзолари шу ерда яшаган. “Эндеруҳн” деб ҳам номланган ушбу майдоннинг бир қисми қадимда ходимларни бошқариш бўлими вазифасини ўтаган. Бу ерда Салим I қурдирган тахтиравон жойлашган. Тахтиравон орқасида Аҳмад III кутубхонаси бўлган. Кутубхонанинг чап бурчагида эса Ислом динига оид табаррук ашёлар, жумладан, Пайғамбаримиз Муҳаммаднинг (ﷺ) муборак сочлари, тишлари, оёқ излари, ридолари сақланади. Абу Бакр Сиддик ва Ҳазрати Али (розияллоҳу анҳумо) каби саҳобаларнинг қиличлари ҳамда шахсий буюмлари ҳам шу ердан ўрин олган. Бундай қимматбаҳо эсдаликларни 1517 йили Салим I Саудия Арабистони ва Мисрдан келтирган. Ҳовлининг ўнг томонида тилла ва мисдан ишланган турли тошлар, қутичалар ва ғаладонлар сақланади. “Софа”, “Мажидия” ва “Башлала” дарвозалари деб номланувчи тўртинчи ҳовли шийпонлар, равонлар, ҳовуз ва сайргоҳдан иборат.

Ҳозирги кунда Тўпқопи дунёдаги йирик ва машҳур музейлардан биридир. Унда намоиш этилаётган дурдоналар олтамиш беш мингдан ортиқ. Бундан ташқари оммавий кўргазмага қўйилмаган қадимий буюмлар ҳам талайгина.

Азизхон ҲАКИМОВ
тайёрлади.